

**Sosiaali- ja terveydenhuollon apuvälinepalvelujen saatavuusperusteet
Pohjois-Savon sairaanhoitopiirissä**

(versio 2.0 päivitetty 1.2.2008)

Koonnut ja toimittanut
Anna-Kaisa Koistinen
Kuopion yliopistollinen sairaala
Kuntoutuslinikka
2005

Sisällys

1. Käsitteitä	10
2. Apuvälinepalvelujen lakiperusteinen vastuunjako	11
2.1 Terveydenhuollon apuvälinepalvelut.....	11
2.2 Sosiaalitoimen järjestämät apuvälinepalvelut	11
2.3 Opetustoimen järjestämät apuvälinepalvelut	12
2.4 Kansaneläkelaitoksen järjestämät apuvälinepalvelut.....	13
2.5 Vakuutusyhtiöiden järjestämät apuvälinepalvelut	13
2.6 Valtiokonttorin järjestämät apuvälinepalvelut	13
2.7 Työvoimahallinnon järjestämät apuvälinepalvelut.....	14
3. Terveydenhuollon apuvälinepalveluprosessi.....	14
3.1 Perusterveydenhuollon apuvälinepalveluihin hakeutuminen ja palveluun pääsyn enimmäisajat	15
3.2 Erikoissairaanhoidon apuvälinepalveluihin hakeutuminen ja palveluun pääsyn enimmäisajat	15
3.3. Ensisijaisesti turvattavat apuvälinepalvelut	16
3.4. Apuvälinetarpeen arviointi	16
3.5 Apuvälineen sovitus, kokeilu ja tarvittavien muutostöiden suunnittelu	16
3.6 Apuvälineen hankinta ja luovutus.....	17
3.6.1 Kahden samanlaisen apuvälineen saatavuusperusteet	17
3.6.2 Apuvälineen rekisteröinti ja lainaussopimus	17
3.6.3 Apuvälineen kilpailuttaminen ja hankinta	18
3.7 Apuvälineen käytön opetus	18
3.8 Apuvälineen käytön seuranta	18
3.9 Apuvälineen huolto- ja korjaus.....	19
3.10 Apuvälineen palautus	19
4. Muita apuvälinepalvelun periaatteita	20
4.1 Kunnasta tai sairaanhoitopiiristä toiseen muuttavan apuvälinepalvelut	20
4.2 Ulkomaille muuttavan apuvälinepalvelut	20
4.3 Ulkokuntalaisten apuvälinepalvelut	20
4.4 Pysyvästi laitoksessa asuvien apuvälinepalvelut	20
4.5 Maahan muuttajien apuvälinepalvelut	21
5. Apuvälinepalvelun kustannukset.....	22
5.1 Resursointivastuu.....	22
5.2 Apuvälinepalvelun kustannukset asiakkaalle.....	22
5.3 Apuvälineen kuljetuskustannukset.....	22
5.4 Asiakkaan matkakustannukset	22

6. Terveysthuollon apuvälinepalvelun porrastus Pohjois-Savon sairaanhoitopiirissä.....	23
6.1 Erikoissairaanhoidon apuvälinepalvelut.....	23
6.1.1 Apuvälineyksikkö	23
6.1.2 Fysiatrian klinikan apuvälinepalvelut	24
6.1.3 Tikoteekin apuvälinepalvelut.....	25
6.1.4 Kuulo- ja tasapainokeskuksen apuvälinepalvelut	26
6.1.5 Näkökeskuksen apuvälinepalvelut	26
6.1.6 Keuhkosairauksien klinikan apuvälinepalvelut	27
6.1.7 Lastenklinikan apuvälinepalvelut	27
6.2 Perusterveydenhuollon apuvälinepalvelut.....	28
7. Apuvälinepäätös ja valitusoikeus	31
7.1 Apuvälinepäätös terveydenhuollossa	31
7.2 Apuvälinepäätös sosiaalitoimessa	32
8. Suositus lääkinnällisen kuntoutuksen ja vammaispalvelun apuvälineiden saatavuusperusteiksi.....	32
04 03 Hengityshoitovälineet.....	32
04 03 03 Hengitysilmanlämmittimet.....	32
04 03 06 Lääkesumuttimet	32
04 03 12 Hengityslaitteet	33
04 03 18 Happihoitolaitteet	34
04 03 21 Imulaitteet.....	36
04 03 27 Hengitysilmanlämmittimet.....	36
04 03 30 Hengitystä mittaavat välineet.....	37
04 06 Verenkierohäiriöiden hoitovälineet.....	37
04 06 06 Tukisukat ja tukihihat ja muut painevaatteet	37
0412 Tyrähoitovälineet	38
041209 Tyräsiteet, -vyöt ja -tuet	38
04 27 Stimulaattorit	38
04 27 06 Stimulaattorit kivun lievitykseen.....	38
04 27 09 Lihasstimulaattorit, ei ortoosina käytettävät	39
04 48 Liikkeen, voiman ja tasapainon harjoitusvälineet	39
04 48 08 Seisontakehikot (Seisomatelineet)	39
04 48 21 Kippilaudat	39
04 48 12 Sormien ja käden harjoitusvälineet	40
04 48 15 Yläraajan, vartalon ja alaraajan harjoitusvälineet	41
04 48 18 Painomansetit	41
06 Ortoosit ja proteesit.....	41
06 03 Vartalon ja selkärangan ortoosit	41
06 03 03 Ristisuoliluunivelen tuet (SI-vyöt)	41
06 03 06 Lannerangan ja ristiselän ortoosit (matalat tukiliivit)	42
06 03 09 Rintarangan, lannerangan ja ristiselän tuet (korkeat tukiliivit)	42
06 03 12 Niskatuett (tukikaulukset).....	42
06 06 Yläraajan ortoosit.....	42

060609 Ranneortoosit, 060615 Kyynärnivelen ortoosit ja muut yläraajan ortoosit.....	42
06 12 Alaraajan ortoosit.....	43
06 12 03 Jalkateräortoosit (tukipohjalliset)	43
06 33 Ortopediset jalkineet	43
06 18 Yläraajaproteesit, toiminnalliset.....	44
06 24 Alaraajaproteesit.....	45
09 Henkilökohtaisen hygienian ja suojan välineet.....	45
09 03 Vaatteet ja kengät.....	45
09 03 36 Erikoisuima-asut	46
Työnjako.....	46
09 06 Suojavälineet	46
09 06 03 Pään suojat (suojakypärät)	46
09 06 15 Suojakäsineet (kelaushansikkaat)	47
09 09 Pukeutumis- ja riisuutumisvälineet	47
09 09 03 Sukan- ja sukkahousujen vetolaitteet.....	47
09 09 06 Kenkälusikat ja saapasrengit.....	47
09 09 09 Vaatepitimet	48
09 09 15 Vetoketjun vetimet	48
09 09 18 Napittimet.....	48
09 12 WC-apuvälineet	48
09 12 03 WC-tuolit, siirrettävät, pyörälliset tai pyörättömät (suihkutuolit)	48
09 12 12 WC-istuimen korotukset, erilliset (vapaasti lattialla seisovat WC-korotukset)	49
09 12 15 WC-istuimen korotukset, helposti irrotettavat.....	49
09 12 24 WC-istuimeen kiinnitettävät käsi- ja / tai selkänojat	49
09 12 06 WC-istuimet (tavallista korkeammat WC-istuimet)	50
09 12 18 WC-istuimen korotukset , kiinteät.....	50
09 12 36 WC-istuimeen kiinnitettävät erilliset suihkut ja kuivaajat (pesevät ja kuivaavat WC-istuimet)	50
09 12 27 WC-paperipihdit	51
09 33 12 Kylpypaarit, suihku- ja hoitopöydät.....	51
Työnjako.....	51
09 33 30 Pesulaput, -sienet, ja harjat, pidikkeellä, varsilla tai kahvoilla	51
09 33 39 Kelluntavälineet.....	52
Työnjako.....	52
12 Liikkumisen apuvälineet	52
12 03 Kävelyn apuvälineet yhdellä kädellä käytettävät (kävelykepit, kyynär- ja kainalosauvat).....	52
Työnjako.....	53
12 06 06 Kävelytelineet, pyörälliset	53
12 12 Auton käyttöä helpottavat laitteet (käsihallintalaitteet, ohjaustehostimet)	54
12 12 09 Autojen turvavyöt ja valjaat.....	54
12 12 12 Autoistuimet ja –tyynyt, erikoisvalmisteiset (kääntöistuimet ja turvaistuimet)	55
12 12 15 Henkilönostolaitteet , autoon asennettavat	55
12 12 18 Nostolaitteen pyörätuolissa istuvan henkilön nostamiseksi autoon.....	56
12 12 24 Välineet pyörätuolin kiinnittämiseksi autoon	56
Autot ja muut moottoriajoneuvot	57

12 16 Mopedit ja moottoripyörät.....	58
12 16 06 Mopedit ja moottoripyörät, kolmipyöräiset (invalidimopot).....	58
12 27 21 Moottorikäyttöiset kulkuvälineet, käyttäjän ohjaamat (esim. mönkijät)	58
12 18 Polkupyörät	59
12 21 Pyörätuolit	60
12 21 03 Kuljetuspyörätuolit, käsikäyttöiset	60
12 21 06 Pyörätuolit, kelauspyörät takana	60
12 21 09 Pyörätuolit, kelauspyörät edessä.....	60
12 21 15 Pyörätuolit yhdellä kädellä kelattavat.....	60
12 21 18 Pyörätuolit jaloilla liikuteltavat	60
Seisomapyörätuolit.....	60
12 21 24 Pyörätuolit, sähkömoottorikäyttöiset, mekaaninen ohjaus (sähkömopedit)	61
12 21 27 Pyörätuolit, sähkömoottorikäyttöiset, sähköinen ohjaus (sähköpyörätuolit)	61
12 24 Pyörätuolien lisävarusteet	62
12 24 09 Sähköpyörätuolien lisävoimalaitteet	62
Sähköinen työntöapulaite.....	62
Sähköinen kelauksen keventäjä	63
12 27 Muut kulkuvälineet.....	64
12 27 03 Rattaat.....	64
12 30 Siirtymisvälineet.....	65
12 30 Kääntymisvälineet	65
12 36 Henkilönostolaitteet.....	66
12 36 03 Nostolaitteet pyörälliset, nostokankailla ja / tai nostovaljailta.....	66
12 36 04 Nostolaitteet, pyörälliset henkilön seisovassa asennossa nostavat	66
12 36 12 Nostolaitteet, seinään tai lattiaan ja / tai kattoon kiinnitettävät	66
15 Kodinhoitovälineet.....	67
15 03 Ruuanlaittovälineet	67
15 06 Astianpesuvälineet	67
15 09 Syömisen ja juomisen apuvälineet	67
15 15 Ompelu- ja vaatehuoltovälineet.....	67
15 15 21 Sakset.....	67
18 Asuntojen ja muiden tilojen varusteet ja lisälaitteet.....	67
18 03 Pöydät	67
18 09 Istuimet.....	68
18 09 06 Jakkarat ja seisontatuolit (seisomatuki).....	68
18 09 09 Lonkkatuolit.....	68
18 09 21 Tuolit, erityisvalmisteiset (erityistyötuolit, lasten erityistuolit)	69
18 09 34 Selkätuot	69
18 09 42 Istuintyyntynyt ja alustat (painehaavatyyny)	70
18 12 Sängyt	70
18 12 10 Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat / patja-alustat, sähkösäätöiset (sähkötoimiset kotihoitosängyt)	70
18 12 18 Patjat (painehaavapatjat).....	71
18 12 24 Selkä- ja jalkanojat säädettävät.....	71
18 15 Huonekalujen korkeudensäätövälineet	71
18 15 03 Korotuspallikat ja jalat.....	71
18 18 Tukeutumisvälineet	72
18 18 03 Käsijohteet ja tukikaiteet	72

18 18 06 Tukikahvat ja kädensijat	72
18 21 03 Oven avaajat ja sulkijat (sähköiset ovikoneet)	72
18 30 Hissit , nostotasot, porrashissit ja luiskat.....	73
18 30 06 Nostotasot ja pyörätuolihissit.....	73
18 30 09 Porrashissit	73
18 30 18 Luiskat, kiinteät	74
18 30 12 Porraskiipijät	74

21 Kommunikointivälineet ja havaitsemisvälineet..... 75

Näkövammaistan apuvälinepalvelut	75
Heikkonäköisten apuvälinepalvelut	75
12 39 Suunnistautumisvälineet	76
12 39 03 Näkövammaisten valkoiset kepit	76
21 03 Optiset välineet	76
21 03 03 Silmälasilinsit.....	76
21 03 09 Piilolinssit	76
21 03 06 Silmälasikehykset	76
21 03 12 Suurennuslasit ja luupit, valolliset.....	77
21 03 15 Suurennuslasit ja luupit, ilman valoa	77
21 03 18 Kiikarit ja kaukoputket.....	77
21 03 21 Kiikarilasit	77
21 03 30 Vahvalla lähilisällä varustetut linssit ja linssijärjestelmät.....	77
21 03 36 Valonsuodattimet (absorptiolasit)	77
21 06 Elektro-optiset välineet	77
21 06 09 Suurentavat ohjelmat.....	77
21 12 Tietokoneet	78
21 15 Kirjoituskoneet ja tekstinkäsittelylaitteet	78
21 15 12 Mekaaniset pistekirjoituskoneet	78
21 15 15 Sähköiset pistekirjoituskoneet	78
21 30 Nauhurit ja radiolaitteet	78
21 30 03 Kasettinauhurit	78
21 30 09 Piennauhurit.....	79
21 33 TV- ja videolaitteet	79
21 33 12 TV-järjestelmät suljetut (lukutelevisiot).....	79
21 36 Puhelimet ja puhelimen käytön apuvälineet	79
09 51 Kellot	80
06 30 21 Silmäproteesit	80
Opaskoirat.....	80

Puhetta korvaavan kommunikaation apuvälineet..... 81

21 42 Lähikommunikaatiivälineet.....	81
21 42 09 Kommunikaatiolaitteet, kannettavat	81
21 12 Tietokoneet	81
21 12 06 Tietokoneet, kannettavat	81

Kuulon apuvälineet..... 82

21 45 Kuulokojeet.....	82
21 45 03 Korvan sisällä olevat kuulokojeet (Korvakäytäväkojeet).....	82
21 45 06 Korvantauskojeet	82
21 45 12 Taskukuulokojeet.....	82

21 45 15	Vibraatiokuulokojeet (Luujohtokuulokoje)	83
21 45 18	Implantin kanssa käytettävät kuulokojeet (implantit)	83
	Muut kuulovammaisten apuvälineet	84
09 51 09	Herätyskellot	84
21 39	Äänensiirtojärjestelmät	84
21 39 21	Silmukkavahvistimet, silmukkavastaanottimet ja silmukat (induktiosilmukat)	84
21 39 27	Infrapunajärjestelmät (pienoisinduktiosilmukat)	84
21 48	Hälytys- ja merkinantovälineet	85
24	Tuotteiden ja tavaroiden käsittely- ja kuljetusvälineet	85
24 06	Pakkausten käsittelyvälineet	85
24 27	Kiinnitysvälineet	85
24 21	Otteen pidentimet (tarttumapihdit)	85
24 18 03	Tarttumisvälineet (pihdit)	85
24 12	Ympäristönhallintajärjestelmät	86
24 12 03	Kauko-ohjausjärjestelmät	86
24 12 06	Ympäristönhallintaohjelmat	86
27	Ympäristöolosuhteita parantavat välineet, työvälineet ja työkoneet	87
2703	Ympäristöolosuhteita parantavat välineet	87
270303	Ilmaston säätelyvälineet	87
30	Vapaa-aika- ja leikkivälineet	88
9.	Lähdeluettelo	89

TIIVISTELMÄ

Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri

Julkaisu

Sosiaali- ja terveydenhuollon apuvälinepalvelujen saatavuusperusteet Pohjois-Savon sairaanhoitopiirissä – suositus toimintakäytännöksi

Koonnut ja toimittanut

Anna-Kaisa Koistinen

Tiivistelmä

Sosiaali- ja terveydenhuollon apuvälinepalvelujen saatavuusperuste-suosituksen tavoitteena on yhtenäistää apuvälinepalvelujen toimintakäytäntöjä ja lisätä palveluja tarvitsevien tasavertaisuutta Pohjois-Savon sairaanhoitopiirissä riippumatta palvelun tuottavasta organisaatiosta tai kunnasta. Yhteisesti sovittujen käytäntöjen tarkoituksena on myös helpottaa päätöksentekoa palvelua tuottavissa yksiköissä.

Suositus on laadittu yhteistyössä sairaanhoitopiirin terveyskeskusten, kuntien sosiaalitoimen vammaispalveluyksiköiden sekä Kuopion yliopistollisen sairaalan apuvälinepalveluja tuottavien erikoisalojen kanssa. Se on toteutettu osana Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin sosiaali- ja terveydenhuollon apuvälinepalvelujen kehittämissuositusta. Hankkeen on rahoittanut Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri.

Suosituksia laadittaessa on huomioitu Apuvälinepalvelujen laatusuositus (STM oppaita 2003:7), Apuvälinepalvelunimikkeistö (Suomen kuntaliitto 2004) sekä noudatettu Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet (STM 2005:5) julkaisussa apuvälinepalveluja koskevien suositusten linjaa. Suosituksia laadittaessa on työryhmätyöskentelyn lisäksi pidetty kaksi asiaa käsittelevää alueellista neuvotteluiltaapäivää. Suositusehdotus on ollut kommentoitavana terveyskeskusten johtavilla lääkäreillä, apuvälinelainaamojen työntekijöillä, kuntien sosiaali- ja terveysjohtajilla sekä KYSin erikoisalojen ylilääkäreillä.

Suunnitelmassa on kuvattu apuvälinepalveluja ohjaava keskeinen lainsäädäntö sekä eri organisaatioiden välinen työnjako ja sovitut yleiset palvelujen periaatteet. Lisäksi julkaisuun on kirjattu apuvälineryhmittäin kullekin ryhmälle ominaiset tekijät, jotka tulee huomioida apuvälineen lainaus- / hankintapäätöstä tehtäessä.

Suosituksia voidaan käyttää päätöksenteon tukena sekä hyödyntää työntekijöiden perehdyttämisessä. Julkaisun päivittämisestä vastaa KYSin kuntoutuslinikka.

Avainsanat

Apuväline, apuvälinepalvelu, lääkinnällinen kuntoutus, vammaispalvelut

Julkaisu on tulostettavissa

<http://www.kunnet.fi/> helmikuussa 2006

Johdanto

Apuvälinepalvelut ovat keskeinen terveydenhuollon lääkinällisen kuntoutuksen ja sosiaalitoimen vammaispalvelujen keino tukea ja edistää toimintarajoitteen henkilön itsenäistä suoriutumista ja arjessa selviytymistä. Palvelut ovat lakisääteisiä, mutta Apuvälinepalvelujen saatavuus 2000- selviytyksen mukaan käytännöt vaihtelevat alueittain ja organisaatioittain (Töytäri 2001).

Apuvälinepalvelujen laatusuositus (STM oppaita 2003:7) suosittaa sairaanhoitopiirejä laatimaan yhteistyössä alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien kanssa kirjallisen, alueellisen suunnitelman, jossa sovitaan mm. apuvälinepalvelujen työn- ja vastuunjaosta sekä yhteisistä palvelun periaatteista. Tarkoituksena on selkiyttää palvelua ja niiden piiriin hakeutumista sekä asiakkaiden, että ammattilaisten näkökulmasta ja taata tasapuoliset, yhtäläisin periaattein tuotetut ammattitaitoiset ja oikea-aikaiset apuvälinepalvelut niitä tarvitseville. Palvelut tulee suunnitella siten, että ne toteutetaan apuvälineitä tarvitsevien yksilölliset tarpeet huomioiden sekä tarkoituksenmukaista työnjakoa, kokonaistaloudellisuutta ja toimintaa ohjaavia lakeja noudattaen.

Tähän julkaisuun kirjattujen, Pohjois-Savon sairaanhoitopiirissä sovittujen alueellisten apuvälinepalvelujen saatavuusperusteiden tarkoituksena on täsmentää apuvälinepalvelun vastuunjako, luoda suuntaviivat yhtäläisin perustein tehtäviin apuvälineratkaisuihin, helpottaa apuvälinepalvelun asiantuntijoiden työtä ja turvata tasalaatuiset apuvälinepalvelut niitä tarvitseville kunnasta tai organisaatiosta riippumatta.

Apuvälinepalvelujen saatavuusperusteet on laadittu osana Sosiaali- ja terveydenhuollon apuvälinepalvelujen alueellista kehittämishanketta, jonka on rahoittanut Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri. Saatavuusperuste-ehdotus on valmisteltu KYSin kuntoutusklinikan koordinoimana yhteistyössä sairaanhoitopiirin terveyskeskusten, kuntien sosiaalitoimen vammaispalvelun sekä KYSin erikoisalojen edustajien muodostamissa työryhmissä.

Hankkeen aikana pidettiin kaksi alueellista apuvälinepalvelujen neuvottelupäivää, joiden aikana syvennettiin apuvälinepalvelun lainsäädännön tuntemusta ja lääkinällisen kuntoutuksen apuvälinekäsitteitä mm. STM:n ja Stakesin asiantuntijoiden johdolla. Ennen neuvottelupäiviä lähetettiin saatavuusperusteita pohtineiden työryhmien ehdotukset sähköpostilla terveyskeskuksiin ja sosiaalitoimien vammaispalveluyksiköihin kommentoitaviksi. Neuvottelupäivien yhteydessä keskusteltiin työryhmien valmistelemista apuvälinepalvelujen saatavuusperuste-ehdotuksista sekä muokattiin niitä.

Saatavuusperuste-ehdotus noudattaa STM:n 2005:5 julkaisemaa Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet-julkaisun periaatteita. Apuvälineet on käsitelty SFS-EN ISO 9999:2003 Vammaisten apuvälineet - luokitus ja terminologia mukaisesti.

1. Käsitteitä

Apuväline

Apuväline on väline tai laite, jolla voidaan edistää ihmisen toimintakykyä silloin, kun henkilön toiminta ja osallistuminen on sairauden, vamman tai ikääntymisen takia heikentynyt. Väestön ikääntyessä apuvälineiden tarve tulee kasvamaan. Uudet tekniset ratkaisut laajentavat saatavilla olevien apuvälineiden kirjoa ja lisäävät niiden hyödyntämismahdollisuuksia. Apuvälineillä on myös ennaltaehkäisevä vaikutus. (Salminen: Apuvälinekirja; Kehitysvammaliitto 2003)

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuväline

Terveystieteiden apuvälinepalveluja tuotetaan sekä lääkitieteellisenä kuntoutuksena että sairaanhoitona. Apuväline hankitaan tarvitsijalleen lääkitieteellisenä kuntoutuksena silloin, kun henkilön toimintakyky on alentunut lääketieteellisesti todetun vamman tai sairauden vuoksi siten, että se aiheuttaa oleellisen, pitkäaikaisen, pysyväisluontoisen haitan henkilön päivittäisistä toiminnoista selviytymiseen ja apuvälineellä voidaan lisätä käyttäjänsä itsenäistä suoriutumista. (Pitkäaikaisuus/ pysyvyysnäkemykset perustuu lääkärin tapauskohtaiseen, kliiniseen tietoon ja kokemukseen). Lääkitieteellisen kuntoutuksen apuväline on aina tarvitsijalleen maksuton.

Sairauden hoitoon liittyvä apuväline tarve on luonteeltaan lyhytaikaista ja se kytkeytyy sairauden hoitoon ja / tai sen tulostenseurantaan. Tällaisissa tilanteissa apuväline voidaan lainata terveydenhuollosta määräaikaistapauksina (esim. kyynärsauvat leikkauksen jälkeen). Muutoin potilasta voidaan ohjata hankkimaan sairauden hoitoon tarvittavat apuvälineet itse. Esimerkkinä itse hankittavista apuvälineistä on mm. tukipohjallisten hankinta jalan kiputiloissa, jotka eivät aiheuta merkittävää toimintakyvyn alentumista eikä omatoiminen selviytyminen päivittäisistä toiminnoista ole heikentynyt.

Apuvälinealan asiantuntija

Apuvälinepalvelujen suunnittelusta, apuväline tarpeen arvioinnista ja palvelujen järjestämisestä vastaavat henkilöt sosiaali- ja terveydenhuollossa koostuvat useista erilaisista ammattiryhmistä. Heitä voidaan nimittää yhteisesti apuvälinealan asiantuntijoiksi. Apuvälinealan asiantuntija on henkilö, jolla on soveltuva koulutus, tietoa ja osaamista apuvälinepalvelujärjestelmistä ja apuvälineistä. Hän on toistuvasti tekemisissä apuvälinepalveluiden ja apuvälineiden kanssa ja pitää yllä ammattitaitoaan. Apuväline tarpeen arviointia ja valintaa tekevällä henkilöllä on apuväline tietouden lisäksi tietoa eri sairauksien, vammaisuuden ja ikääntymisen vaikutuksista toimintakykyyn. (Apuvälinepalvelunimikeistö: Suomen Kuntaliitto 2004)

Apuvälinepalvelut

Apuvälinepalvelut sisältävät palveluiden suunnittelun, tuottamisen ja seurannan, alueellisen ja paikallisen kehittämisen sekä palveluiden koordinoinnin toiminnallisen kokonaisuuden muodostamiseksi.

Apuvälinepalveluihin kuuluvat lääkinnällisen kuntoutuksen asetuksen mukaan (LKA 3§) apuvälinetarpeiden määrittely, sovitus, luovutus, käytön opetus ja seuranta sekä huolto.

2. Apuvälinepalvelujen lakiperusteinen vastuunjako

2.1 Terveysthuollon apuvälinepalvelut

Terveysthuollon apuvälinepalvelujen järjestämisvastuu on (Kansanterveyslaki 66/1972, Erikoissairaanhoidonlaki 1062/1989) kunnilla ja sairaanhoitopiireillä. Palvelut ja niiden sisältö on määritelty lääkinnällisen kuntoutuksen asetuksessa (Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta (1015/1991). Sen mukaan lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvia apuvälineitä ovat lääkinnällisin perustein todetun toimintavajavuuden korjaamiseen tarkoitetut välineet laitteet tai vastaavat, joita vajaakuntoinen henkilö tarvitsee selviytyäkseen päivittäisistä toiminnoistaan. Palveluihin kuuluu apuvälinetarpeen määrittely, välineiden sovitus, luovutus omaksi tai käytettäväksi, käytön opastus ja seuranta sekä välineiden huolto. Apuvälinepalvelut ovat tarvitsijoilleen maksuttomia (Laki sosiaali- ja terveysthuollon asiakasmaksuista 734/1992).

Apuvälinepalvelujen saamisen edellytyksenä on lääketieteellisesti todettu sairaus vamma tai toimintavajavuus ja sen aiheuttama apuvälinetarve. Apuvälinepäätös on hoitopäätös. Apuvälinepalvelujen ja apuvälineiden saatavuutta ei voi rajata diagnoosin, iän tms. perusteella. Apuvälinepalvelut tulee kirjata henkilön kuntoutussuunnitelmaan ja niiden toteutumista ja vaikuttavuutta tulee seurata säännöllisesti.

2.2 Sosiaalitoimen järjestämät apuvälinepalvelut

Kuntien sosiaalitoimen vastuulla on vammaispalvelulain (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/ 1987) sekä –asetuksen (Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 759/1987) perusteella lähinnä vammaisen henkilön asumiseen liittyvät välineet ja laitteet, sekä päivittäisistä toiminnoista suoritumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet, joita ei järjestetä lääkinnällisestä kuntoutuksesta annetun asetuksen perusteella.

Vammaispalvelulain mukaan korvattavien palveluiden ja tukitoimien tarkoitus on ehkäistä ja poistaa vammaisten henkilöiden toimintamahdollisuuksia rajoittavia esteitä ja haittoja siten, että he voivat toimia yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä. Palvelut ja tukitoimet tulee järjestää niin, että ne tukevat palveluja tarvitsevien omatoimista suoriutumista.

Lain nojalla korvataan asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita esimerkiksi kiinteästi asennetut henkilönnostolaitteet, kuulovammaisille tarkoitetut valolliset ovikellot tai muut hälytyslaitteet sekä asunnonmuutostyöt. Asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden korvaaminen on oikeutettua silloin, kun henkilön liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituksessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia. Asuntoon kuuluvista välineistä, laitteista ja asunnonmuutostöistä korvataan kohtuulliset kustannukset kokonaan, mikäli hakija on lain tarkoittamalla tavalla vaikeavammaisen, eikä hän ole jatkuvassa laitoshoidon tarpeessa.

Harkinnanvaraisia välineitä, laitteita ja kojeita voivat olla esimerkiksi auto, matkapuhelin tai mikroaaltouuni. Korvausta muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien apuvälineiden hankkimisesta maksetaan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa takia liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Näiden välineiden ja laitteiden hankintahinnasta voidaan korvata puolet, ja tällöin ne jäävät asiakkaan omaisuudeksi. Ne voidaan myös antaa maksutta asiakkaan käyttöön, jolloin omistusoikeus ja huoltovelvollisuus säilyy kunnalla.

Vammaispalvelulaki on toissijainen. Sen mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia muun lain nojalla. Vammaispalvelulain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaiselle tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Henkilön taloudellinen asema ei vaikuta palvelujen ja tukitoimien saamiseen.

2.3 Opetustoimen järjestämät apuvälinepalvelut

Peruskoulua tai lukiota käyvälle vammaiselle oppilaalle järjestää lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvat henkilökohtaiset, koulussa ja muissa elämäntilanteissa tarvittavat apuvälineet terveydenhuolto.

Sen sijaan perusopetuslain mukaan opetustoimella on velvollisuus järjestää vammaiselle ja muuta erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle maksutta opetuksen osallistumisen edellyttämät koulussa käytettävät koulu- ja luokko-kohtaiset erityiset apuvälineet, joita tarvitaan liikkumisessa ja päivittäisissä toiminnoissa. Erityisopetusta saavalla opiskelijalla on oikeus esteettömän opiskelun edellyttämiin erityisiin apuvälineisiin. Opetuksen järjestäjän velvollisuutena on järjestää nämä erityiset apuvälineet,

joita ovat mm. hissit, kaiteet, luiskat, laskettavat ja nostettavat pesualtaat sekä erilaiset pulpetit, tuolit ja muut vastaavat välineet. Opetusvälineisiin ja oppimateriaaleihin kuuluvat mm. kommunikointia tukevat materiaalit ja välineet.

Oppilaan henkilökohtaisesti koulussa tarvitsemat lääkinnällisen kuntoutuksen välineet järjestää ja kustantaa terveydenhuolto ja peruskoulun 7-9 luokilta alkaen tarvittavat vaativat opiskelun apuvälineet Kela.

2.4 Kansaneläkelaitoksen järjestämät apuvälinepalvelut

Kela järjestää ja korvaa apuvälineet, jotka ovat vaikeavammaiselle välttämättömiä työstä tai opiskelusta suoriutumisessa. Vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka ei selviydy työstään tai opiskelustaan ilman suunniteltua apuvälinettä. Apuvälineitä voidaan myöntää aikaisintaan peruskoulun 7. luokalta alkaen silloin, kun apuväline katsotaan tarpeelliseksi myös myöhemmin työelämään tähtäävässä opiskelussa. Apuvälineet annetaan kuntoutujan käyttöön, mutta ne säilyvät Kelan omistuksessa. Kela vastaa apuvälineiden käytön opettamisesta, huollosta ja seurannasta.

Kelan korvaamia apuvälineitä ovat esim. tekniset erityislaitteet, kuten lukutelevisio, piste- ja isonäytöt sekä tietokonelaitteistot.

2.5 Vakuutusyhtiöiden järjestämät apuvälinepalvelut

Vakuutusyhtiöt korvaavat liikenne- ja tapaturmavakuutuslain perusteella tarpeelliset ja kohtuulliset kulut, joita aiheutuu toiminnan rajoitusten vuoksi tarvittavista apuvälineistä. Apuvälinetarpeen tulee johtua esimerkiksi korvattavasta liikennevahingosta, työtapaturmasta tai ammattitaudista. Kustannuksina korvataan apuvälineiden määräämisestä, sovittamisesta, hankkimisesta, käyttöön luovuttamisesta, käyttöön harjaannuttamisesta sekä huollosta tai uusimisesta aiheutuvat kulut.

Apuvälineillä tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon apuvälineiksi katsomia välineitä, sekä sellaisia muita apuvälineitä, joita vahingoittunut tarvitsee vamman aiheuttamien toimintarajoitusten vuoksi. Korvattavia välineitä ovat myös kotona tarvittavat opiskelua helpottavat välineet ja erityiset harrastusvälineet. Vamman edellyttämät apuvälineiden muutostyöt korvataan kokonaisuudessaan. Apuvälineen tarve arvioidaan pääasiassa kunnallisen terveydenhuollon piirissä.

2.6 Valtiokonttorin järjestämät apuvälinepalvelut

Valtiokonttori korvaa asevelvollisille ja puolustuslaitoksen palveluksessa oleville tai sen tehtävään otetuille henkilöille palveluksesta aiheutuneen ruumiinvamman tai sairauden johdosta tarpeelliset proteesit ja muut apuvälineet sekä niiden korjaamisen, uusimisen ja käytön opettamisen. Myös opaskoira korvataan harkinnan mukaan sokean käytettäväksi. Asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita voidaan korvata vahingoittuneelle tai sairastuneelle, jonka työkyvyttömyysaste on vähintään 10 prosenttia.

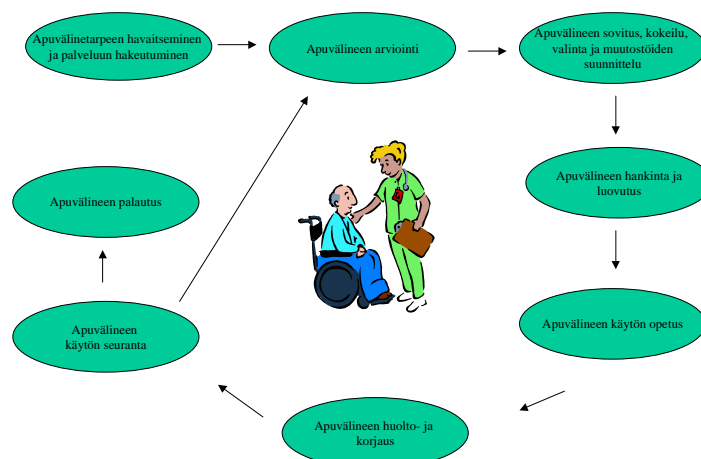
2.7 Työvoimahallinnon järjestämät apuvälinepalvelut

Työvoimahallinto voi korvata vajaakuntoisen henkilön työnantajalle työolosuhteiden järjestelytukea. Tällä tuella työnantaja voi hankkia työkoneita, työtuoleja, erityisvalaisimia ja tietokonelaitteistoja, kehittää työmenetelmiä tai teettää työpaikan muutostöitä, jotka auttavat vajaakuntoisen työntekijän työhön sijoittumista tai tukevat hänen työssä pysymistään. Järjestelytuen enimmäismäärä henkilöä kohden määritellään vuosittain.

3. Terveystuon apuvälinepalveluprosessi

Apuvälinepalvelu on luonteeltaan yksilöllinen, asiakkaan tarpeista lähtevä ja eri tahojen yhteistyötä edellyttävä prosessi. Sen kesto vaihtelee asiakkaan tarpeista, apuvälineestä tai apuvälineen käyttöympäristöstä riippuen. Etenevää sairautta sairastavan henkilön tai liikuntavammaisen lapsen kohdalla apuvälineetarvetta arvioidaan säännöllisin väliajoin osana koko eliniän tarvittavaa kuntoutusta.

Apuvälinepalveluprosessi kaaviona:

3.1 Perusterveydenhuollon apuvälinepalveluihin hakeutuminen ja palveluun pääsyn enimmäisajat

Perusterveydenhuollon apuvälinepalveluihin hakeutuva asiakas voi ottaa yhteyttä suoraan terveyskeskuksen apuvälinelainaamoon. Apuvälinepalvelun voi käynnistää myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön tekemä suositus.

Asiakkaan ottaessa yhteyttä terveyskeskukseen apuvälinepalveluun liittyvässä asiassa, tulee apuvälinealan asiantuntijan (terveydenhuollon ammattihenkilö) tehdä hoidon tarpeen arviointi (vähintään aikatauluarvio / ajanvaraus) kolmen arkipäivän kuluessa yhteydenotosta, ellei asiaa voida selvittää puhelimitse tai hoitaa välittömästi (Laki kansanterveystalain muuttamisesta 855/2004 15b§). Mikäli potilaan turvallinen kotiutuminen edellyttää apuvälineiden saantia (esim. liikkumisen ja päivittäisten toimintojen, sekä WC-apuvälineet) on ne pyrittävä järjestämään välittömästi tai viimeistään kolmen arkipäivän kuluessa. Lääketieteellisesti perusteltu, lähetteen tai suosituksen pohjalta käynnistytävä apuvälinepalvelu tulee järjestää kolmen kuukauden kuluessa lähetteen tai aloitteen saapumisesta.

Mikäli käyttöönotto kyseisessä ajassa ei esim. laiteoimittajasta johtuvasta viiveestä, erityisen vaativasta yksilöllisestä sovittamisen, apuvälineen muutostöiden, välineen tai muusta vastaavasta syystä onnistu, on asiakkaan käyttöön annettava väliaikainen apuväline. (Laki kansanterveystalain muuttamisesta 855/2004 15b§)

3.2 Erikoissairaanhoidon apuvälinepalveluihin hakeutuminen ja palveluun pääsyn enimmäisajat

Erikoissairaanhoidon apuvälinepalveluihin pääsy edellyttää lääkärin lähetteen. Läheteessä tulee ilmetä asiakkaan sairaus, ennuste , kuvaus toimintakyvystä ja sen aiheuttamista haitoista, alustava arvio apuvälineellä saatavasta hyödystä ja apuvälineen tarpeen kiireellisyys. Erikoissairaanhoidon arviointivastuulle kuuluvan apuvälineen uusimistilanteessa ei lähetettä tarvita.

Lähetteen tai suosituksen saavuttua erikoissairaanhoidon tulee apuvälinepalvelun kiireellisyyden ja alustavan aikataulun arviointi sekä yhteydenotto asiakkaaseen tulee tehdä kolmen viikon kuluessa. Apuvälineasiantuntijan tekemään arviointiin perustuvat päätökset ja niihin perustuvan apuvälinepalvelun toimenpiteet (apuvälineen hankinta, lainaus) on käynnistettävä kuuden kuukauden kuluessa aloitteen saapumisesta (kts. Laki erikoissairaanhoidon muuttamisesta 856/2004 31§).

3.3. Ensisijaisesti turvattavat apuvälinepalvelut

Apuvälinetarpeen kiireellisyyden arvioi hoidosta vastaava lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilö / apuvälinealan asiantuntija, jolle tehtävä on organisaatiossa delegoitu. Ensisijaisesti turvataan niiden apuvälineiden saatavuus, jotka ovat välttämättömiä elintärkeiden ja keskeisimpien päivittäisten toimintojen ylläpitämiseksi tai jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen tukemisessa. Ensisijaisuutta arvioitaessa huomioidaan mm (Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2005:5):

- tapaturman / vamman aiheuttama apuvälinetarve
- sairaalasta kotiutuksen mahdollistavat apuvälineet
- laitoshoitoon joutumisen uhka
- lasten kehityksen ja kasvun vaatimukset
- apuvälineen käyttö edistää turvallisuutta

3.4. Apuvälinetarpeen arviointi

Apuvälinetarpeen arvioinnissa on aina kyse henkilön toimintakyvyn kompensoinnin tarpeesta, mahdollisuuksista ja apuvälineen soveltuvuudesta. Apuvälinetarpeen määrittely perustuu aina asiakkaan toimintakyvyn ja elämäntilanteen, toimintaympäristöjen sekä niistä nousevien tarpeiden arviointiin. Apuvälinealan asiantuntija selvittää yhdessä asiakkaan ja hänen lähihenkilöidensä kanssa asiakkaan suoriutumista päivittäisistä toiminnoista toimintaympäristöissään, tarvitsijan omat tavoitteet apuvälineen käytölle ja laatii selkeän kuvauksen siitä mitkä apuvälineet ovat välttämättömiä päivittäisistä toiminnoista selviytymiselle. Kuvauksessa tulee ilmetä tarvitsijan saamat muut palvelut ja arvio apuvälineen käytön turvallisuudesta suhteessa asiakkaan toimintakykyyn, valmiuksiin ja toimintaympäristöön.

3.5 Apuvälineen sovitus, kokeilu ja tarvittavien muutostöiden suunnittelu

Apuvälineen kokeilu on useimmiten tarkoituksenmukaista suorittaa asiakkaan omissa toimintaympäristöissä. Kokeiluajan pituus sovitaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Teknisesti vaativien apuvälineiden kohdalla on usein tarpeen kokeilla useampia vaihtoehtoja toimivan ratkaisun saavuttamiseksi. Kokeilun yhteydessä arvioidaan apuvälineeseen tarvittavien lisävarusteiden tai yksilöllisten muutostöiden tarve sekä mahdolliset apuvälineen käytön edellytyksenä olevat toimintaympäris-

tön muutostyötarpeet. Toimintaympäristöön kohdistuvista muutostarpeista tehdään suositus niistä vastuussa olevalle viranomaistaholle.

Kokeilun perusteella valitaan yhdessä asiakkaan kanssa hänelle sopiva apuvälineratkaisu. Valitun apuvälineen tulee selkeästi tukea asiakkaan omatoimista selviytymistä, olla käyttäjälle turvallinen sekä käyttöominaisuuksiltaan ja mitoitukseltaan toimintaympäristöön soveltuva. Käytetyn, lainattavan apuvälineen on oltava siisti ja hyväkuntoinen ennen uudelle käyttäjälle luovuttamista.

3.6 Apuvälineen hankinta ja luovutus

Päätös apuvälineen luovuttamisesta ja hankinnasta tehdään kunkin organisaation toiminta- ja hankintamenettelyn mukaan edellä kuvatun asiantuntija-arvioinnin perusteella. Apuvälineen käyttäjä saa välineen yleisimmin lainaksi. Yksilöllisesti valmistetut (esim. tukipohjalliset) ja mm. hygieniasyistä kierrätyskelvottomat apuvälineet luovutetaan tarvitsijalle omaksi. Luovutuksen yhteydessä varmistetaan apuvälineen sopivuus ja tehdään tarvittavat käyttäjäkohtaiset säädöt sekä annetaan käytön opetus.

3.6.1 Kahden samanlaisen apuvälineen saatavuusperusteet

Pääsääntöisesti terveydenhuollosta luovutetaan yhdelle käyttäjälle kutakin apuvälinettä samanaikaisesti vain yksi kappale. Kahden samanlaisen apuvälineen käyttötarve arvioidaan aina yksilöllisesti.

Esimerkkejä perustelluista kahden apuvälineen hankintaratkaisuksista: 1) Kun apuväline on arjen kannalta välttämätön, sitä joudutaan kuljettamaan päivittäin tai muutoin säännöllisesti paikasta toiseen (esim. kodin ja päiväkodin välillä) ja se on hankala kuljettaa. 2) Kahden pyörätuolin hankinta lapselle voi olla perusteltua, kun pyörätuolin ominaisuudet esim. sisä- ja ulkokäyttöä ajatellen ovat käytön mahdollisuudet ja lapsen toimintakyky huomioiden erilaiset (kapeilla tukipyörillä varustettu tuoli on sisällä kevyt liikutella, mutta kapeat pyörät uppoavat hiekkaan ulkona). 3) Aktiiviselle henkilölle tai henkilölle, joka pystyy toimimaan vain hyvin yksilöllisesti varustellun pyörätuolin avulla voidaan vanha tuoli luovuttaa varatuoliksi apuvälineen uusinnan yhteydessä.

3.6.2 Apuvälineen rekisteröinti ja lainaussopimus

Apuvälineen omistavan tahon tulee pitää yllä luetteloa edelleen luovuttamistaan apuvälineistä (Laki terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista 1505/1994, 12§). Apuvälineiden rekisteröinti helpottaa niiden käytön seurantaa, huolto- ja korjaustoimintaa ja mahdollistaa vaaratilanteissa virheellisen valmistuserän keräämistä pois käyttäjiltä.

Lainaksi annettavista apuvälineistä tehdään kirjallinen lainaussopimus, jonka saa useimmista apuvälinerekistereistä valmiina tulosteena. Sopimuksessa ilmenee luovuttavan yksikön ja lainaajan henkilön tiedot sekä ohjeet apuvälineen huolto- ja palautusmenettelystä. Siihen kirjataan myös välineen laina-aika sekä apuvälinettä koskevat molempien sopimusosapuolten oikeudet, vastuut ja velvoitteet. Sopimuksessa on hyvä olla maininta siitä, että lainaava taho (luovuttaja) voi tarvittaessa pyytää ja antaa asiakkaan apuvälinepalvelua koskevia tietoja hoidon porrastuksen eri tahoilta / tahoille.

Organisaatiossa sovitun menettelytavan mukaisesti sopimus joko laaditaan kahtena sopimusosapuolten allekirjoittamana kappaleena, tai asiakkaalle annetaan pelkkä lainausta koskeva paperituloste dokumentiksi lainauksesta ja sen ehdoista. Allekirjoitettu, kahtena kappaleena tehty lainaussopimus on virallinen dokumentti, jossa lainaaja allekirjoituksellaan vahvistaa vastaanotta-neensa apuvälineen ja samalla sitoutuu noudattamaan lainaussopimuksen ehtoja. Apuvälineen luovuttajan tulee käydä asiakkaan kanssa sopimuksen ehdot suullisesti läpi apuvälineen luovutustilanteessa. (Kts. liite 1 : esimerkki lainaussopimuksen ehdoista).

3.6.3 Apuvälineen kilpailuttaminen ja hankinta

Apuvälineitä hankkivan yksikön tulee kilpailuttaa palveluntuottajien tarjoamat vaihtoehdot hankintauskauttain (esim. vuositarjoukset) ja kalliit (vähintään 15 000€) maksavat hankinnat tapauskohtaisesti. Kilpailutus ja hankinta voidaan tehdä joko organisaation omana työnä tai alueellisena yhteistyönä.

3.7 Apuvälineen käytön opetus

Apuvälineen luovuttava apuvälinealan asiantuntija vastaa siitä, että asiakas ja hänen läheisensä saavat riittävän ohjauksen apuvälineen käyttöön. Hänen velvollisuutensa on varmistaa, että apuvälineen käyttäjä kykenee käyttämään apuvälinettä tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti sekä huolehtimaan välineen käyttäjän vastuulle kuuluvista ylläpitotoimenpiteistä (esim. puhdistus, akkujen lataaminen, renkaiden ilmapaineiden tarkistaminen, suodattimien vaihto jne.). Ohjeet annetaan suullisesti ja tarvittaessa kirjallisesti. Teknisesti vaativampien ja sähkötoimisten apuvälineiden laitekoh-taiset käyttöohjeet tulee aina antaa kirjallisesti.

3.8 Apuvälineen käytön seuranta

Apuvälineen käytön seurannan tavoitteena on, että käyttäjällä on hänelle soveltuva, toimiva ja hänen käyttötarkoitustaan vastaava apuväline, joka on aktiivisessa käytössä ja teknisesti turvallinen ja kun-

nossa. Seurannan yhteydessä saadaan tietoa myös käyttäjän sairauden, toimintakyvyn tai elämäntilanteen muutoksista, jotka vaikuttavat apuvälineen käyttöön, sopivuuteen ja hyötyyn.

Seuranta voi olla tapauskohtaisesti tai välineryhmäkohtaisesti sovittua systemaattista määräaikaista seuranta. Apuvälineen luovuttanut yksikkö voi kerätä seurantatietoa myös seurantalomakkeiden ja potilaskyselyjen avulla tarpeen ja kunkin yksikön resurssien mukaisesti.

Seuranta kuuluu kaikille apuvälineen käyttäjän kanssa tekemisissä oleville, kuten omaisille, avustajille, terapeuteille sekä kotipalvelun ja kotisairaanhoidon työntekijöille. Saadun tiedon perusteella käynnistetään tarvittaessa korjaavat toimenpiteet tai apuvälineen tarpeen / apuvälineen uudelleenarviointi. Seurannasta tulee laatia yksikkökohtaiset työohjeet.

3.9 Apuvälineen huolto- ja korjaus

Apuvälineen huollon ja korjauksen järjestämis- ja kustannusvastuu on apuvälineen omistavalla organisaatiolla. Huoltopalvelu voidaan järjestää joko omana toimintana tai ostopalveluna. Apuvälineitä huoltavalla henkilöllä tulee olla riittävä asiantuntemus ja kokemus apuvälineen huollosta ja korjauksesta, hänen tulee tuntea huoltotoiminnalle lainsäädännön (Laki terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista 1505/1994) asettamat velvoitteet ja vastuut sekä noudattaa niitä.

Joillekin apuvälineryhmille, kuten hengitysapuvälineille ja sähköpyörätuoleille on tarkoituksenmukaista järjestää määräaikaishuolto. Huoltopalvelun tavoitteena on turvata apuvälineen käyttöturvallisuus ja toimintavarmuus.

Apuvälineen käyttäjän velvollisuus on ilmoittaa käytössään olevan apuvälineen rikkoutumisesta tai epäkuntoisuudesta apuvälineen omistavalle taholle. Hänen tulee myös huolehtia apuvälineen peruspuhdistuksesta sekä mm. renkaiden ilmanpaineen tarkistamisesta, akkujen lataamisesta ym. vastaavista toimenpiteistä (kts. liite 1, lainaussopimus).

3.10 Apuvälineen palautus

Mikäli apuvälineen tarve lakkaa, käyttäjä palauttaa sen välineen omistavaan yksikköön. Palautusohjeet tulee olla kirjattuna lainaussopimukseen. (Kts. 4.1 Kunnasta tai sairaanhoitopiiristä toiseen muutettavan apuvälinepalvelut ja 4.2 Ulkomaille muuttavan apuvälinepalvelut.)

4. Muita apuvälinepalvelun periaatteita

4.1 Kunnasta tai sairaanhoitopiiristä toiseen muuttavan apuvälinepalvelut

Apuvälineen käyttäjän muuttaessa toiselle paikkakunnalle, pitkäaikaislainassa olevat apuvälineet muuttavat hänen mukanaan ja siirtyvät uuden asuinkunnan tai sairaanhoitopiirin omaisuudeksi vastikkeetta. Tieto apuvälineistä pitää antaa uudelle omistajataholle, jolle siirtyy myös vastuu välineen seurannasta ja huollosta (Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet, STM oppaita 2005:5).

4.2 Ulkomaille muuttavan apuvälinepalvelut

Kun asiakas muuttaa pysyvästi ulkomaille ja kansalaisuus muuttuu, apuvälineet palautetaan niiden omistavalle taholle. Siirtymisessä välttämättömien tai elintärkeiden apuvälineiden (esim. pyörätuoli, hengitysapuvälineet) palautuksesta sovitaan tapauskohtaisesti.

4.3 Ulkokuntalaisten apuvälinepalvelut

Opiskelun tai muun syyn vuoksi paikkakunnalla asuvien apuvälinepalvelujen toteutuksesta on sovittava henkilön kotikunnan kanssa. Uusien apuvälineiden hankkimisesta tai käytössä olevien välineiden huollosta ja korjauksesta on aina sovittava etukäteen kustannuksista vastaavan kotikunnan kanssa.

Tilapäisesti paikkakunnalla vieraileville voidaan antaa vierailun mahdollistamiseksi lyhytaikaisiin tarpeisiin apuvälineitä (esim. WC-koroke, suihkutuoli jne.) olemassa olevien resurssien puitteissa. Lainastapahtuma kirjataan tuolloin paikkakunnalla asuvan isännän / emännän nimiin. Ensiaputilanteissa (esim. kyynärsauvat murtumapotilaalle) on annettava lainaksi palautusvelvoitetta vastaan.

4.4 Pysyvästi laitoksessa asuvien apuvälinepalvelut

Terveystieteiden tutkimuskeskus vastaa hoitovastuunsa mukaan myös kuntien laitoksissa asuvien asukkaiden yksilöllisesti sovitettavista apuvälineistä. Laitokset vastaavat perusvälineistöstä, kuten sängyistä tai yh-

teiskäytössä olevista apuvälineistä. Käyttötarpeen lakattua on apuvälineet palautettava omistavalle taholle.

4.5 Maahan muuttajien apuvälinepalvelut

Valtioneuvosto on tehnyt päätöksen (512/1999), jonka mukaan TE-keskus korvaa kunnalle tarvittavat apuvälineet, jotka on hankittu:

1. Pakolaiselle tai hänen perheenjäsenelleen tai muulle omaiselle, jos perheside oleskeluluvan saaneeseen henkilöön on ollut olemassa ennen tämän maahantuloa Suomeen.
2. Ulkomaalaiselle,
  - jolle on myönnetty turvapaikka
  - jolle on myönnetty oleskelulupa kiintiöpakolaisena tai suojelun tarpeen perusteella
  - jolle on tilapäisen suojelun jälkeen myönnetty kolmen vuoden yhtäjaksoisen maassa oleskelun jälkeen jatkuva oleskelulupa, ei kuitenkaan opiskelun, työnteon tai ammatin harjoittamisen tai avioliiton perusteella tai,
  - jolle on, hänen haettuaan kansainvälistä suojelua, myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 51, 52 tai 89 §:n perusteella, tai
  - joka on ulkomaalaislain 93 §:n mukaan otettu Suomeen erityisellä humanitaarisella perusteella tai kansainvälisen velvoitteen täyttämiseksi.
3. henkilölle, joka on muuttanut entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen ja
  - on saanut ulkomaalaislain (301/2004) 48 §:n perusteella oleskeluluvan
  - joka on ollut Suomen kansalainen
  - jonka vanhemmista ainakin toinen on ollut syntyperäinen Suomen kansalainen
  - jonka isovanhemmista yksi on tai on ollut syntyperäinen Suomen kansalainen
  - jonka Suomeen muuttanut perheen jäsen täyttää jonkun yllämainituista kohdista

Pakolaisen tai ulkomaalaisen (1-2. kohtien henkilöt) vamman tai sairauden edellyttämät, sosiaali- tai terveydenhuollon myöntämät apuvälineet, joiden kustannukset ovat huomattavat, korvataan enintään kymmeneltä vuodelta, jos henkilö on pitkäaikaisesti apuvälinepalvelun tarpeessa Suomeen saapessaan. Entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneen henkilön apuvälineet korvataan vastaavasti enintään viideltä vuodelta.

Ulkomaalainen, joka on saanut Suomen kansalaisuuden ei kuulu TE-keskuksen korvaamien apuvälinepalveluiden piiriin. Heidän apuvälinepalvelunsa hoidetaan samoin kuin muidenkin Suomen kansalaisten.

5. Apuvälinepalvelun kustannukset

5.1 Resursointivastuu

Kuntien ja sairaanhoitopiirien tulee varata riittävät taloudelliset ja asiantuntijaresurssit apuvälinepalveluiden tuottamiseen alueen tarpeiden ja ennustettavissa olevan tarvekehityksen mukaisesti.

5.2 Apuvälinepalvelun kustannukset asiakkaalle

Apuvälinepalvelut (asiantuntijatyö, apuvälineen hankinta sekä korjaus- ja huoltopalvelu) ovat tarvitsijalleen kokonaisuudessaan maksuttomia. Palveluista ei peritä poliklinikkamaksua eikä apuvälineille voi asettaa omavastuuosuuksia tai periä lainattavista apuvälineistä panttimaksua .

5.3 Apuvälineen kuljetuskustannukset

Apuvälineen kuljetus on ensisijaisesti asiakkaan vastuulla silloin, kun se on mahdollista tavanomaisin keinoin eikä aiheuta hänelle ylimääräisiä kustannuksia. Kooltaan suurien ja painavien apuvälineiden (esim. kotihoitosängyt, sähköpyörätuolit, nostolaitteet yms.) kuljetuksesta kustannuksineen vastaa apuvälineen omistava taho. Asiakkaan muuttaessa asunnosta toiseen, hän vastaa itse myös apuvälineiden muuttokustannuksista.

5.4 Asiakkaan matkakustannukset

Asiakas voi hakea lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinekäyntien matkakuluista korvausta Kelalta. Terveystieteiden yksikkö, johon apuvälinekäynti tehdään kirjoittaa terveydenhuoltolaitoksen / kuntoutuksen palveluntuottajan todistuksen matkakorvausta varten (SV 67). Matkakorvausta tulee hakea 6 kuukauden kuluessa tehdystä matkasta. Kela kustantaa korvauksen siltä osin, kuin se ylittää omavastuuosuuden yhteen suuntaan tehdyiltä matkalta.

6. Terveysthuollon apuvälinepalvelun porrastus Pohjois-Savon sairaanhoitopiirissä

Perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon erikoisalajat vastaavat apuväline tarpeen arvioinnista hoitovastuunsa mukaan. Kuntalaisten tarvitsemat apuvälineet hankkii ensisijaisesti terveyskeskus (esim. liikkumisen apuvälineet). Vaativat ja erikoissairaanhoidon arviointia edellyttävät apuvälinepalvelut on keskitetty erikoissairaanhoidon.

6.1 Erikoissairaanhoidon apuvälinepalvelut

6.1.1 Apuvälineyksikkö

KYSin apuvälineyksikkö vastaa sairaanhoitopiirissä apuvälinepalvelujen suunnittelusta ja koordinoimista yhteistyössä perusterveydenhuollon ja erikoisalajien kanssa, siten että palvelut muodostavat alueellisen toimintakokonaisuuden.

Pohjois-Savon sairaanhoitopiirissä on erikoissairaanhoidon arviointia ja kierrätettävyytensä vuoksi laajaa väestöpohjaa edellyttävien apuvälineiden hankinta keskitetty kuntoutustoiminnan tulosityksikön apuvälineyksikköön. Kyseisiä apuvälineitä ovat:

- sähköpyörätuolit
- ympäristönhallintalaitteet
- puhetta korvaavan kommunikaation apuvälineet
- happirikastimet
- kaksoispaineventilaattorit (Bipap, V-pap)

Kyseiset välineiden hankinnasta ja ylläpidosta koituvista kustannuksista vastaa apuvälineyksikkö. Hankintapalvelu ja ylläpito materiaalikustannuksineen perustuu jäsenmaksuun, joten välineen lainaus ei enää aiheuta kotikunnalle muita kustannuksia.

Apuväline tarpeen arvioinnista vastaavat ensisijaisesti erikoisalajat, jonne läheteet edellä mainittujen apuvälineiden arviointiin lähetetään :

Lasten sähköpyörätuolit ja ympäristönhallintalaitteet

KYS / apuvälineyksikkö

Aikuisten sähköpyörätuolit, ympäristöhallintalaitteet	KYS / Fysiatrian klinikka
Kommunikaation apuvälineet	KYS / Tikoteekki, puhe- ja äänihäiriöiden poliklinikka
Hengitysapuvälineet	KYS/ Keuhkosairauksien klinikka

Erikoissairaanhoidossa arvioitavilla ja hankittavilla ympäristöhallintalaitteilla tarkoitetaan laajempaa, useampien sähkötoimisten laitteiden ohjausjärjestelmää, jota henkilö tarvitsee selviytyäkseen päivittäisistä toiminnoista kodissaan (esim. oven ja ikkunan avaus, valojen, puhelimen, vuoteen säätöjen ja viihde-elektroniikan ohjaus) . Pelkkä sähköinen ovenavausmekanismi tai ovipuhelin ei yksin ole ympäristöhallintajärjestelmä, vaan ne kustantaa tarvitsijan kotikunnan sosiaalitoimi vammaispuolustuksen mukaisena asunnonmuutostyönä. Mikäli henkilö sairastaa etenevää sairautta ja on ennakoitavissa, että ympäristöhallinnan tarve tulee laajenemaan jatkossa, voi myös aluksi tarvittavan, pelkän sähköisen ovenavausjärjestelmän hankkia erikoissairaanhoidosta.

Apuvälineyksikkö ylläpitää apuvälineiden sovitus- ja kokeiluvälinevarastoa. Valikoimaan kuuluu muun muassa erilaisia liikkumisen- ja hygieniapuvälineitä , potilasnostimia sekä painehaavaumien ehkäisyyn ja hoitoon tarkoitettuja välineitä. Kokeiluvälinevaraston palvelut ovat sairaanhoitopiirin terveyskeskusten ja muiden vastaavien yhteistyötahojen käytettävissä eikä niistä peritä erilliskorvausta.

Apuvälineyksiköstä saa tietoa olemassa olevista apuvälineratkaisuista, palvelujen saatavuudesta sekä apuvälineitä maahantuovien ja myyvien yritysten yhteystiedoista. Yksikössä on tietoa ja kokemusta yksilöllisistä apuvälineratkaisuista sekä käytettävissä moniammatillisen yhteistyöryhmän palvelut.

Yhteystiedot:

KYS, Apuvälineyksikkö

apuvälinesuunnittelija 017-17 3113

6.1.2 Fysiatrian klinikan apuvälinepalvelut

Fysiatrian klinikan toiminta-ajatuksena on edistää erikoissairaanhoidosta tarvitsevan potilaan liikunta-, toiminta- ja työkykyä fysiatrian, fysioterapian ja toimintaterapian keinoin. Yksikön asiakkaaksi tullaan lääkärin läheteellä.

Fysiatrian klinikka vastaa hoitovastuullaan olevien asiakkaiden:

- Raaja-amputoitujen ensiproteesien arvioinnista, hankinnasta ja käytön opetuksesta 1. vuoden ajan. Proteesien uusinnasta 1. vuoden jälkeen vastaa perusterveydenhuolto.
- Sähköpyörätuolien ja ympäristönhallintalaitteiden arvioinnista ja käytön opetuksesta (hankinnasta ja kustannuksista vastaa kuntoutusklinikan apuvälineyksikkö) aikuispotilaille
- erilaisten ortoosien, kuten tukiliivien, polvi-, nilkka-, ranne ym. vastaavien raajatukien, tukipohjalisten ja erityisjalkineiden arvioinnista ja käytön opetuksesta hoitovastuullaan oleville asiakkaille
- päivittäisten toimintojen pienapuvälineiden arvioinnista ja käytönopetuksesta (toimintaterapia) hoitovastuullaan olevien asiakkaiden osalta
- yksilöllisten tukien ja lastojen valmistuksesta (toimintaterapia)
- kivunhoitoon tarkoitettujen kotona käytettävien apuvälineiden (esim. TNS) arvioinnista ja käytön opetuksesta hoitovastuullaan olevien asiakkaiden osalta
- inkontinenssipotilaiden harjoitusvälineiden arvioinnista ja käytön opetuksesta, edellyttää naisten- tautien tai gastroenterologian erikoislääkärin arvioinnin

Yhteystiedot:

KYS, Fysiatrian klinikka

Fysioterapeutit 017-17 3459

Toimintaterapeutit 017- 17 3452, 173463, 17 3866

6.1.3 Tikoteekin apuvälinepalvelut

Tietotekniikka- ja kommunikaatioapuvälinekeskus Tikoteekki palvelee henkilöitä, joiden kommunikaatiota ja itsenäistä toimintaa voidaan edistää puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien, kommunikaation apuvälineiden ja / tai vaikeavammaisille sovelletun tietotekniikan avulla. Tavoitteena on löytää potilaalle toimiva ja käyttökelpoinen tapa kommunikoida ja olla vuorovaikutuksessa omassa toimintaympäristössä. Arvioinnista vastaa puheterapeutti yhteistyössä toimintaterapeutin ja teknisen ohjaajan kanssa

Tikoteekin palvelut:

- Toimii puhetta korvaavan ja tukevan kommunikaation asiantuntijakeskuksena.
- Arvioi ja suunnittelee potilaalle soveltuvien kommunikaatiokeinoja ja apuvälineitä yhdessä asiakkaan lähipiirin kanssa ja ohjaa lähipiiriä niiden käytön tukemiseen.
- Järjestää ohjattua tutustumista kuntoutuksellisiin tietokoneohjelmiin.
- Arvioi, lainaa ja ohjaa käyttämään kommunikoinnin mahdollistavia apuvälineitä (manuaalisia ja / tai teknisiä). Mikäli kommunikoinnin apuvälineeksi valitaan tietokone, siihen rakennetaan yksilöllinen kommunikointiohjelma ja selvitetään toimiva ohjaustapa.

- Lainaa tietokoneohjelmia ja tietokoneen käytössä tarvittavia potilaan toimintakyvyn edellyttämiä erikoisohjaimia määräaikaiseen kokeilukäyttöön. Ohjelmat annetaan kokeiluun 2 kuukauden ajaksi maksimissaan 5 ohjelmaa vuodessa.

Yhteystiedot:

KYS, Tikoteekki, puhe- ja äänihäiriöiden poliklinikka

Puheterapeutti 017-17 2838

Tekninen ohjaaja 044-717 4678

6.1.4 Kuulo- ja tasapainokeskuksen apuvälinepalvelut

Kuulo- ja tasapainokeskus toimii ajanvarauspoliklinikkana , jonne hakeudutaan lähetteellä kuulon tutkimuksiin ja kuntoutukseen sekä huimausoireiden tutkimista varten. Kysin kuulo- ja tasapainokeskus vastaa huonokuuloisen potilaan kuulon kuntoutuksesta kuten kuulokojeen (korvakäytäväkoje, korvantauskoje, taskukoje) tai apuvälineen valinnasta, sovittamisesta, hankinnasta ja käytön opetuksesta sekä huollon järjestämisestä.

Yhteystiedot:

KYS, Kuulo- ja tasapainokeskus

Osaston sihteeri 017-17 2842

6.1.5 Näkökeskuksen apuvälinepalvelut

KYSin silmätautien klinikassa toimiva näkökeskus vastaa näönkäytön apuvälineiden arvioinnista, sovitukselta, hankinnasta, käytön opetuksesta ja seurannasta sekä huollon järjestämisestä. Palveluihin hakeudutaan lääkärin läheteellä. Näkövammaiset saavat arvioinnissa ja sovituksessa tarkoituksenmukaisiksi katsotut apuvälineet yleensä suoraan näkökeskuksen varastosta. Kalliiden apuvälineiden, kuten tietokoneiden tai lukutelevisioiden kohdalla päätöksen tekee näkökeskuksen kuntoutustyöryhmä.

Yhteystiedot:

KYS, Näkökeskus

Näönkäytönohjaaja 017- 17 2803

6.1.6 Keuhkosairauksien klinikan apuvälinepalvelut

KYSin keuhkosairauksien klinikka vastaa hengityselinsairaiden lääkinnällisen kuntoutuksen hengityksen apuvälinetarpeen arvioinnista, suunnittelusta hankinnasta ja lainaustoiminnasta. Klinikkan palveluihin hakeudutaan lääkärin läheteellä. Hengitysapuvälineiden tarve- ja soveltuvuusarviointia tehdään keuhkosairauksien poliklinikalla ja vuodeosastolla. Hoidon aloituksesta päättää aina lääkäri. Hengitysapuvälineiden käytön opastuksesta vastaavat poliklinikan ja osaston hengitysapuvälinevastuuhoidajat. Laitteiden huollosta vastaa KYSin apuvälinehuolto.

Yhteystiedot:

KYS, keuhkosairauksien poliklinikka

Hoitajat / poliklinikka 017- 17 2669

Hoitajat / osasto 017-17 2792

Hengitysapuvälineiden huolto 017- 17 3747

6.1.7 Lastenklinikan apuvälinepalvelut

KYSin lastenkliniikka tuottaa hoitovastuullaan olevien lasten tarvitsemat apuvälinepalvelut. Päätöksen apuvälineen käytön aloittamisesta tekee lääkäri. Apuvälineiden arvioinnista ja sovituksesta lasten liikkumisen ja päivittäisten toimintojen osalta vastaavat fysioterapeutit. Lasten hengitysapuvälineiden sovituksesta, kokeilusta ja lainaustoiminnasta vastaavat lastentautien poliklinikan kuntoutusohjaaja ja vastasyntyneiden teho-osaston sairaanhoitaja.

Yhteystiedot:

Lastenneurologian yksikkö

-liikuntavammaisten lasten liikkumisen- ja päivittäisten toimintojen apuvälineet

017-17 2415

Lastentautien poliklinikka

-reuma ym. pediatrien potilaiden liikkumisen ja päivittäisten toimintojen apuvälineet

Fysioterapeutti, puh. 017- 17 2488

Hengitysapuvälineet, lastentautien poliklinikka

Kuntoutusohjaaja, puh: 017- 17 2761

Hengitysapuvälineet, vastasyntyneiden teho-osasto

Sairaanhoitaja, puh: 044-7174339

6.2 Perusterveydenhuollon apuvälinepalvelut

Perusterveydenhuollon apuvälinepalvelut tuotetaan terveyskeskuksissa joko apuvälinepalveluihin erikoistuneessa yksikössä tai osana fysioterapiayksiköiden toimintaa. Terveyskeskukset vastaavat erikoissairaanhoidon keskitettyjä apuvälinepalveluja lukuun ottamatta kaikista muista kuntalaistensa tarvitsemista apuvälinepalveluista.

Terveyskeskusten apuvälinelainaamoiden yhteystiedot:

Iisalmen seudun ktt.kl

Iisalmen terveyskeskus, fysioterapia
Meijerikatu 2
74120 Iisalmi
017-272 4298

Vieremän terveysasema, fysioterapia
Karankamäentie 11
74200 Vieremä
017- 272 8492

Kiuruveden terveyskeskus, fysioterapia
Nivankatu 31
74700 Kiuruvesi
017-272 9535

Kuopion kaupungin sosiaali- ja terveyskeskus, apuvälinelainaamo
Tulliportinkatu 9-11
70100 Kuopio
017- 186 375

Koillis-Savon ktt:n ky

Juankosken terveyskeskus, fysioterapia
73500 Juankoski

017-616 159

Kaavin terveysasema, fysioterapia

73600 Kaavi

017-664 1245

Tuusniemen terveyskeskus, fysioterapia

71200 Tuusniemi

017-689 0557

Lapinlahden terveyskeskus, fysioterapia

73100 Lapinlahti

017- 272 0595

Leppävirran terveyskeskus, fysioterapia

Savonkatu 17

79100 Leppävirta

017-5709503

Nilsin terveyskeskus, fysioterapia

73300 Nilsinä

017- 482 625

Pielaveden Keiteleen ktt:n ky.

Pielaveden terveyskeskus, fysioterapia

72400 Pielavesi

017-273 2518

Keiteleen terveyskeskus, fysioterapia

72600 Keitele

017-2731518

Rautavaaran terveyskeskus, fysioterapia

73900 Rauravaara

017-6885286

Siilinjärven Maaningan ktt:n ky.

Siilinjärven terveyskeskus, apuvälinekeskus
71800 Siilinjärvi
017-402 228

Sisä-Savon ktt:n ky

Suonenjoen terveyskeskus, fysioterapia
77600 Suonenjoki
020 150 3270

Karttulan terveyskeskus, fysioterapia
72100 Karttula
020 150 3417

Tervon terveyskeskus, fysioterapia
72210 Tervo
020 150 3458

Rautalammin terveyskeskus, fysioterapia
77700 Rautalampi
020 150 3569

Sonkajärven terveyskeskus, fysioterapia
74300 Sonkajärvi
017-2727484

Vesannon terveyskeskus, fysioterapia
72300 Vesanto
020 150 3514

Varkauden terveyskeskus, fysioterapia
Savontie 55
78300 Varkaus

017-579 5301

Varpaisjärven terveyskeskus, fysioterapia
73200 Varpaisjärvi

7. Apuvälinepäätös ja valitusoikeus

7.1 Apuvälinepäätös terveydenhuollossa

Terveydenhuollossa apuvälinepäätös on lääkärin tekemä hoitopäätös, mutta apuvälinetarpeen voi todeta ja apuvälineen luovuttamisesta voi päättää muukin terveydenhuollon ammattihenkilö, esim. fysioterapeutti, kuntoutusohjaaja, puheterapeutti, toimintaterapeutti, tai muun vastaavan koulutuksen saanut henkilö, organisaatiossa sovitun työnjaon mukaisesti. Päätös (myös kielteinen) perustelluineen tulee dokumentoida asiakkaan sairauskertomukseen.

Kuten kaikessa kuntoutuksessa, asiakkaan vastuullinen yhteistyö ja subjektiivinen prosessin aikana tukee myös ratkaisuja ja näin tehty päätös useimmiten vastaa sekä asiakkaan omaa että ammatillista näkemystä. Mikäli asiakas kuitenkin on tyytymätön terveydenhuollon apuvälinepäätökseen, hänen kannattaa ensin ottaa yhteyttä kyseisestä päätöksestä vastaavaan henkilöön. Usein ongelmatilanteet voidaan näin selvittää nopeimmin. Terveydenhuollosta vastaava johtaja voi muuttaa aikaisempaa apuvälineratkaisua. Asiakkaalla on myös mahdollisuus saattaa apuvälinepalveluaan koskevat ratkaisut uudelleen arvioitaviksi potilaslain 10 §:n tarkoittamassa muistutusmenettelyssä. Muistutuksesta tehtyyn ratkaisuun ei voi hakea muutosta valittamalla.

Potilas voi saada asian uudelleen arvioitavaksi tekemällä hallintokantelun esimerkiksi lääninhallitukselle tai terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle. Hallintokantelu ei muuta varsinaisesti itse päätöstä, kuten ei muistutukseen toisin. Siinä voidaan ottaa kantaa itse päätökseen. Muistutukseen tai kanteluun annettuun vastaukseen ei voi hakea muutosta.

Apuvälinepäätös voi olla myös hallintoriidan kohteena. Sellaisen riidan ratkaiseminen, joka koskee julkisoikeudellista maksuvelvollisuutta tai muuta julkioikeudelliseen oikeussuhteeseen perustuvaa oikeutta tai velvollisuutta kuuluu hallintolainkäyttölain mukaan hallinto-oikeuden ratkaistavaksi. Hallinto-oikeus voi muuttaa tehtyä päätöstä ja hallinto-oikeuden tekemään hallintoriitapäätökseen voi hakea valituslupaa.

7.2 Apuvälinepäätös sosiaalitoimessa

Sosiaalitoimessa viranhaltija tai sosiaali- / perusturvalautakunta tekee apuvälinettä koskevan vammaispalvelupäätöksen. Päätös tehdään asiakkaan hakemuksen, lääkärin lausunnon, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön suosituksen tai kotikäynnin perusteella. Asiakas saa päätöksen aina kirjallisena, jossa on mukana muutoksenhakuohjeet.

Mikäli asiakas on tyytymätön sosiaalitoimen vammaispalvelun viranhaltijan tekemään päätökseen, hän voi esittää 14 vuorokauden kuluessa oikaisupyynnön sosiaali- / perusturvalautakunnalle. Lautakunnan päätökseen tyytymätön voi edelleen valittaa hallinto-oikeuteen ja sen jälkeen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

8. Suositus lääkinnällisen kuntoutuksen ja vammaispalvelun apuvälineiden saatavuusperusteiksi

04 03 Hengityshoitovälineet

04 03 03 Hengitysilmanlämmittimet

Saatavuusperusteet

Hengitysilman lämmittimiä voidaan hankkia lääkinnällisenä kuntoutuksena erikoistapauksissa, lääkärin tekemän yksilöllisen arvioinnin perusteella niille astmaatikoille, jotka reagoivat voimakkaasti pakkasen aiheuttamaan ärsytykseen.

Työnjako

Arviointi ja hankinta voidaan tehdä hoitovastuun mukaisesti joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa.

04 03 06 Lääkesumuttimet

Saatavuusperusteet

Lääkesumuttimia (esim. Spira moduli 3) käytetään erityistapauksissa vaikean astman, keuhkoah-
taumataudin tai keskoslasten bronkopulmonaarisen dysplasian hoidossa inhaloitavien lääkeaineiden annosteluun.

Työnjako

Arviointi ja hankinta tehdään erikoissairaanhoidossa joko KYSissä keuhkosairauksien tai lastentautien klinikassa tai Varkauden sairaalassa hoitovastuun mukaan.

04 03 12 Hengityslaitteet

CPAP-laitteet

Saatavuusperusteet

CPAP-hoito aloitetaan unitutkimusten ja potilaan yksilöllisen tilanteen selvittelyn perusteella erikoislääkärin päätöksellä uniapneaa sairastavalle.

Työnjako

Uniapneadiagnostiikkaa tehdään KYSissä keuhkosairauksien, korva-nenä- ja kurkkutautien ja neurologian klinikoissa sekä Varkauden ja Iisalmen sairaaloissa. Konservatiivisen hoidon aloitus, laitteen hankinta ja luovutus tapahtuu KYSissä pääasiassa keuhkosairauksien poliklinikalla tai vaikeissa tapauksissa keuhkosairauksien osastolla. CPAP-hoito voidaan aloittaa hoitovastuun mukaan myös Varkauden sairaalassa.

Hoidon aloitusvaiheessa asiakas saa käyttöönsä CPAP-laitteen tarvittavine varusteineen joko KYSin keuhkosairauksien poliklinikalta / osastolta tai Varkauden sairaalasta. Laitteen käytössä tarvittavien lisävarusteiden, kuten maskien, myssyjen ja suodattimien jakelusta ja kustannuksista vastaa laitteen luovuttanut taho. Maskit ja myssyt vaihdetaan vähintään kahden vuoden välein tai tarvittaessa useammin. Laite määräaikaishuolletaan 2 vuoden välein KYS:n apuvälinehuollossa, Varkauden sairaalan tai Iisalmen sairaalan huoltoyksiköissä. Huoltokustannuksista vastaavat em. organisaatiot. Uniapnean hoitolaitetta käyttävien potilaiden seuranta tapahtuu kahden vuoden välein joko KYSin keuhkosairauksien poliklinikalla, Varkauden tai Iisalmen sairaalassa hoitovastuun mukaisesti.

Ventilaattorit

Saatavuusperusteet

Kaksoispaineventilaatiohoitoa (BiPAP, VPAP) käytetään kroonista hengitysvajasta sairastavilla potilailla. Syynä hengitysvajaukseen voi olla neuromuskulaarinen sairaus, hengityskeskuksen säätelyhäiriö, rintakehän toiminnallinen häiriö, tai krooninen obstruktiivinen sekä muu kaasujen vaihtohäiriötä aiheuttava keuhkosairaus. Erityistapauksissa voi painetukihoito olla myös uniapnean hoitomuoto.

Hoidon aloituksesta päättää aina erikoislääkäri tehtyjen tutkimusten ja potilaan yksilöllisen tilanteen selvittelyn perusteella.

Työnjako

Noninvasiivisessa ventilaatiohoidossa käytettävät kaksoispaineventilaattorit arvioidaan, sovitetaan ja lainataan KYSin keuhkosairauksien tai lastenlinikassa. Potilaat saavat laitteen ja sen käytössä tarvittavat varusteet (maskit, myssyt, suodattimet) koko hoidon ajan laitteen luovuttaneesta yksiköstä. Laitte määrääaikaishuolletaan 2x/v KYS:n apuvälinehuollossa. Hankinta- ja huoltokustannuksista vastaa KYSin apuvälineyksikkö. Kaksoispaineventilaattorit kuuluvat jäsenmaksurahoitteisiin erikoissairaanhoidon apuvälinepalveluihin, eikä niiden hankintahintaa laskuteta erikseen potilaan kotikunnalta.

Respiraattorit

Saatavuusperusteet

Respiraattorihoitoa käytetään tapauksissa, joissa henkilön omatoiminen hengittäminen ei onnistu ilman tilavuussäätöistä respiraattoria.

Työnjako

Respiraattorin tarve arvioidaan erikoissairaanhoidossa moniammatillisessa hengityshalvauspotilaan kuntoutustyöryhmässä. Hoidon aloitus tapahtuu aina erikoislääkärin päätöksellä. Hoidon seuranta kuuluu erikoissairaanhoidon.

04 03 18 Happihoitolaitteet

Happirikastimet

Saatavuusperusteet

Happirikastinhoitoa käytetään vaikea-asteisen keuhkohtaumataudin pitkäaikaishoidossa sekä keskos- ja monivammalapsilla, joilla on jatkuva- tai ajoittainen lisähapen tarve. Sitä voidaan käyttää myös muiden vaikeiden sairausryhmien, kuten esim. keuhkofibroosin tai syöpäpotilaiden oireenmukaisena hoitona.

Työnjako

Happirikastinhoidon arviointi, aloitus ja laitteiden luovutus tapahtuu KYSissä keuhkosairauksien osastolla tai lastenlinikassa ja Varkaudessa Varkauden sairaalassa. Potilaat saavat happirikastimen sekä käytössä tarvittavat letkut, viikset tai maskit laitteen luovuttaneesta yksiköstä. Happirikastimet kuuluvat jäsenmaksurahoitteisiin erikoissairaanhoidon apuvälinepalveluihin, eikä niiden hankin-

tahintaa laskuteta erikseen potilaan kotikunnalta. KYSin omistamien laitteiden hankinta- ja huoltokustannuksista vastaa KYSin apuvälineyksikkö. Laitteiden määräaikaishuolto (2x/v) ja tarvittava korjaus tapahtuu KYSin laitteiden osalta KYSin apuvälinehuollossa. Varkauden sairaalan omistamien laitteiden huolto ja korjaus tapahtuu Varkauden sairaalan teknisessä huollossa.

Happipullot

Saatavuusperusteet

Happipulloja ei yleensä käytetä jatkuvana pitkäaikaishoitona. Kevythappipullojen hankkiminen on perusteltua esim. happirikastimen käyttäjälle mahdollistamaan lyhytaikaista liikkumista kodin ulkopuolella.

Työnjako

Happipullojen tarvearvio tehdään erikoissairaanhoidosta KYSin keuhkosairauksien klinikassa tai lastenklinikassa. Keuhkosairauksien poliklinikan tai osaston hengtiysapuvälineistä vastaava hoitaja ohjaa happipullohoidon potilaalle.

Potilas tilaa tarvitsemansa kevythappipullot ja niiden täyden happea toimittavasta yrityksestä (Aga, Woikoski) lääkärin kirjoittamalla happireseptillä. Kustannukset maksaa potilas itse. Hänellä on oikeus hakea korvausta kustannuksiin KELA:lta. KELA korvaa lääkkeellisen hapen vuokra- (happipullot) ja käyttökustannuksista 50% yli 10€ menevästä osasta. Kela ei myönnä korvausta virtaussäätimistä eikä happipullojen kuljettamiseen käytettävistä repuista tai kärryistä, vaan ne jäävät potilaan itsensä kustannettaviksi.

Lapsipotilaat saavat tarvitsemansa happipullot lainaan kotipaikkakunnan terveystieteiden keskukselta.

Nestehappilaitteet

Saatavuusperusteet

Nestehappilaitteista hyötyvät happirikastinta käyttävät henkilöt, joilla on tarve aktiiviseen liikkumiseen kodin ulkopuolella.

Työnjako

Arvio ja päätös nestehappilaitteiden käyttöönotosta tehdään KYSin keuhkosairauksien klinikassa tai lastenklinikassa. Potilas tilaa tarvitsemansa nestehappilaitteet happea toimittavasta yrityksestä (Aga) lääkärin kirjoittamalla reseptillä. Kustannukset maksaa potilas itse. Hänellä on oikeus hakea korvausta kustannuksiin KELA:lta. KELA korvaa lääkkeellisen hapen vuokra- (happipullot) ja käyttö-

kustannuksista 50% yli 10€ menevästä osasta. Kela ei myönnä korvausta virtaussäätimistä eikä nestehappilaitteiden kuljettamiseen käytettävistä repuista tai kärryistä, vaan ne jäävät potilaan itsensä kustannettaviksi.

04 03 21 Imulaitteet

Saatavuusperusteet

Imulaite voidaan hankkia henkilölle, jolla on lisääntynyt hengitysteiden limaneritys tai sairaudesta tai vammasta johtuva taipumus saada ruokaa tai vatsalaukun eritteitä hengitysteihin eikä spontaani yksikiminen onnistu tai se ei ole riittävän tehokasta.

Työnjako

Imulaitteiden tarvearviointi voidaan tehdä joko erikoissairaanhoidossa tai perusterveydenhuollossa. Laitteiden hankinnasta vastaa pääsääntöisesti perusterveydenhuolto.

04 03 27 Hengityslihasten harjoitusvälineet

Saatavuusperusteet

Ensisijaisesti ohjataan potilaalle pulloon puhallusharjoitukset. Henkilökohtaisia laitteita hengityslihasten harjoittamiseen tai liman irrottamisen apuvälineeksi (esim. Flutter) voidaan hankkia yksilöllisen harkinnan perusteella mm. Bronkiektasiatautia tai kystistä fibroosia sairastaville.

Sähkökäyttöisen, painesäätöisen keuhkojen tyhjennyslaitteen (Cough Assist, IMP2 percussionnaire) hankinta lääkinnällisenä kuntoutuksena perustuu aina erikoislääkärin tekemään yksilölliseen tarvearviointiin. Hankinta voi olla perusteltua mm. silloin, kun henkilöllä on sairaudesta johtuva, jatkuva, säännöllinen fysioterapeutin suorittaman keuhkojen tyhjennyshoidon tarve ja laitteella voidaan vähentää merkittävästi manuaalisen hengitysfysioterapian määrää ja tehostaa kotona toteutettavaa keuhkojen tyhjennyshoitoa.

Työnjako

Pieniä, mekaanisia (esim. Flutter) harjoitusvälineitä voidaan hankkia hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta. Sähkökäyttöisten, painesäätöisten keuhkojen tyhjennys-, ventilointi ja limanirrotushoitoon tarkoitettujen laitteiden tarvearvioinnista ja hankinnasta vastaavat KYSin keuhkosairauksien klinikka ja lastenklinikka.

04 03 30 Hengitystä mittaavat välineet

PEF-mittarit

Saatavuusperusteet

PEF-mittari voidaan lainata asiakkaalle astman diagnostisointivaiheessa kotiseurannan apuvälineeksi. Pitkäaikaisseurantaa varten potilaat hankkivat halutessaan laitteen itse.

Työnjako

PEF-mittari annetaan tarvittaessa lainaan joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta hoitovastuun mukaan.

Pulssioksimetri

Saatavuusperusteet

Käytetään kotikäytössä lähinnä hengityshalvauspotilailla.

Työnjako

Pulssioksimetrin kotikäyttötarve arvioidaan aina erikoissairaanhoidossa, josta laite myös tarvittaessa hankitaan.

04 06 Verenkiertohäiriöiden hoitovälineet

04 06 06 Tukisukat ja tukihihat ja muut painevaatteet

Saatavuusperusteet

Lääkinnällisiä hoitosukkia, painehihoja, -hansikkaita ja muita painevaatteita käytetään muun muassa rintasyövän jälkeisen yläraajan turvotuksen, syvän laskimotromboosin, vaikea-asteisten säärihaavojen, plastiikka- ja verisuonikirurgisten toimenpiteiden jälkeisen turvotuksen hoitoon sekä palovammapotilaiden arven hoitoon. Hoidon aloituksen ja paineluokan arvioi ja päättää lääkäri.

Työnjako

Lääkinnälliset hoitosukat, -sukkahousut, painehihat ja –hansikkaat, joiden kompressioluokka on vähintään 2 (20-30 mmHg) voidaan hankkia asiakkaalle hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta silloin, kun on kyse pitkäaikaisesta tarpeesta, lääkinnällisen kuntoutuksen tunnusmerkit (ratkaisevaa toimintakykyvajeen kompensointi) täyttävästä tilasta . Kompressioluokan 1 välineet asiakas ostaa itse, paitsi silloin, kun hoidon aloitus edellyttää paineluokan korottamista asteittain. Palovamma- ja plastiikkakirurgisten toimenpiteiden jälkeen tarvittavat painevaatteet arvioidaan ja hankintaan erikoissairaanhoidon toimesta.

0412 Tyränhoitovälineet

041209 Tyräsiteet, -vyöt ja –tuet

Saatavuusperusteet

Tyrävyön / tyrähousujen hankinta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi on perusteltua, kun henkilöllä on lääketieteellisesti todettu tyrä, joka hankaloittaa päivittäisiä toimintoja ja elämää eikä sitä ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista hoitaa operatiivisesti.

Työnjako

Avanne-potilaiden kohdalla ensimmäisen tyrävyön / -housujen hankinnasta vastaa erikoissairaanhoido. Uusintatarpeen ilmetessä hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto. Muiden tyräpotilaiden osalta hankinta toteutetaan hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon toimesta.

04 27 Stimulaattorit

04 27 06 Stimulaattorit kivun lievitykseen

Saatavuusperusteet

TNS (transkutaaninen neurostimulaatio) –laitetta käytetään fysikaalisena hoitona vaikeiden kiputilojen lievittämiseen. Laitteen saaminen lääkinnällisenä kuntoutuksena on perusteltua pitkäaikaisilla kipupotilailla, joilla on kahden kuukauden hoitokokeilun jälkeen hyvä vaste. Laite annetaan lainaksi ja

se tulee palauttaa määräajan umpeuduttua tai käyttötarpeen lakattua laitteen luovuttaneeseen yksikköön.

Työnjako

TNS-laitte voidaan luovuttaa joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta hoitovastuun mukaisesti.

04 27 09 Lihasstimulaattorit, ei ortoosina käytettävät

Saatavuusperusteet

TNS-laitteita käytetään virtsa- tai ulosteinkontinenssista kärsivillä potilailla lantionpohjan lihasten harjoittamiseen tai lantionpohjan kivuista kärsivillä kivun hoitoon

Työnjako

Hoidon aloitus edellyttää naistentautien klinikan tai gastroenterologisen yksikön erikoislääkärin lähetteen. Harjoitusmenetelmien ja -välineiden arvioinnista ja ohjauksesta vastaa KYSin fysiatrian klinikka. Laitteet annetaan lainaan määräajaksi.

04 48 Liikkeen, voiman ja tasapainon harjoitusvälineet

04 48 08 Seisontakehikot (Seisomatelineet)

04 48 21 Kippilaudat

Saatavuusperusteet

Seisomatelineen tai kippilaudan hankinta / lainaaminen lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi voi tulla kyseeseen, kun henkilön lihasvoima tai tasapaino ja pystyasennon hallinta eivät ole riittäviä, jotta seisominen onnistuisi ilman tukea tai kevyemmällä ratkaisulla, kuten sauvoihin tai kävelyteelineeseen tukien. Seisomatelineen / kippilaudan ensisijaisena käytön tavoitteena voi olla mm:

- Pystyasennon harjoittaminen
- Tasapainon harjoittaminen
- Lihastoiminnan aktivointi
- Virheasentojen ehkäisy (venytys)
- Luuston ja nivelten riittävän kuormituksen turvaaminen
- Spastisuuden lievittäminen

Seisomatelineen / kippilaudan tarve ja merkitys henkilön kokonaiskuntoutuksen osalta arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Liikuntavammaisilla lapsilla, jotka eivät pysty seisomaan hyvin kuormittavassa asennossa riittävän kauan omatoimisesti tai kevyemmin tuettuna, tulee seisomateline / kippilauta ottaa käyttöön herkästi pystyasennon kokonaisuudesta tukevan vaikutuksen vuoksi.

Työnjako

Seisomatelineen / kippilaudan hankinnasta ja lainauksesta vastaa aikuisten osalta perusterveydenhuolto. Lapsille hankinnan / lainauksen voi toteuttaa perusterveydenhuolto tai erikoissairaanhoidon hoitovastuun mukaisesti.

04 48 12 Sormien ja käden harjoitusvälineet

Henkilölle, joka sairauden tai vamman vuoksi alentuneen käsien / sormien toimintakyvyn vuoksi tarvitsee käden harjoitusta esim. liikeratojen tai lihasvoiman lisäämiseksi sekä toiminnallisuuden harjoittamiseksi annetaan ensisijaisesti taikataikinan valmistusohje ja harjoitusohjeet.

Taikataikina

- 1 kuppia vettä
- 1 kuppi suolaa
- 2 kuppia vehnä jauhoja
- 1 rkl öljyä
- 2 tl alunaa (ei välttämätöntä, parantaa säilyvyyttä)
- karamelliväriä (ei välttämätöntä)

Sekoita vesi ja karamelliväri kattilassa, lisää muut aineet ja sekoita hyvin. Laita kattila liedelle lämpiämään ja sekoita koko ajan, etenkin pohjalta. Kun taikina alkaa saota muusimaiseksi, ota kattila pois liedeltä. Ota taikina jauhotetulle pöydälle ja alusta, kuten pullataikina. Taikataikina säilyy pitkään käyttökelpoisena, jos se säilytetään tiiviisti pakattuna ja käyttää valmistusvaiheessa alunaa (saa apteekista). Jos taikinan jättää muotoiltuna kuivumaan, se kovettuu muotoonsa.

Mikäli taikataikinan käyttö ei halutun vastuksen tai muun syyn vuoksi ole mahdollista (esim. ei pysty itse valmistamaan taikinaa) voidaan tarvitsijalle hankkia / lainata muita käden ja sormien harjoitusvälineitä kuten terapiavahaa, geelivaahtokuutioita yms. lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Työnjako

Harjoitusvälineitä voidaan hankkia ja lainata sekä perusterveydenhuollosta että erikoissairaanhoidosta hoitovastuun mukaan.

04 48 15 Yläraajan, vartalon ja alaraajan harjoitusvälineet

mm. tramboliinit, tasapainolaudat ja terapiapallot

04 48 18 Painomansetit

mm. niklka- ja käsipainot

Saatavuusperusteet

Raajojen tai vartalon harjoitusvälineitä voidaan lainata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiksi henkilölle, joka tarvitsee kyseisiä välineitä sairauden tai vamman vuoksi toteutettavan lääkinnälliseen kuntoutukseen. Tällaisia tilanteita voivat olla mm:

- lihastoiminnan harjoittaminen selän tai nilkan instabiliteetin vuoksi
- leikkausten jälkeiseen lihasharjoitteluun
- painomansetti ranteeseen tai nilkkoihin ataktiselle henkilölle hallitun liikkeen / toiminnan mahdollistamiseksi.

Välineet lainataan yksilöllisen tarpeen mukaan joko määräaikaiseen käyttöön (lyhytaikalaina) tai pitkäaikaislainaan.

Työnjako

Vartalon- ja raajojen harjoitusvälineiden lainauksesta ja hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

06 Ortoosit ja proteesit

06 03 Vartalon ja selkärangan ortoosit

Saatavuusperusteet

06 03 03 Ristisuoliluunivelen tuet (SI-vyöt)

Ristisuoliluunivelen tuen saaminen lääkinnällisenä kuntoutuksena on perusteltua mm. silloin, kun kyseessä on lääkärin diagnosoima SI-nivelen kiputila tai instabiliteetti, jonka vuoksi henkilön toimintakyky on oleellisesti heikentynyt tai tila aiheuttaa sekundääriongelmiä tukemattomana. Sairaanhoidotilanteissa ja esim. raskauden aikana vyö voidaan lainata määräaikaiseen käyttöön.

06 03 06 Lannerangan ja ristiselän ortoosit (matalat tukiliivit)

Tukiliivin saaminen käyttöön lääkinnällisenä kuntoutuksena on perusteltua silloin, kun henkilöllä on lääketieteellisesti todetusta sairaudesta tai vammasta johtuva selän kiputila tai heikkous, joka aiheuttaa oleellisen toimintakyvyn haitan tai tila aiheuttaa sekundääriongelmaa tukemattomana. Vaikeaa toiminnanvajausta aiheuttavia tiloja voivat olla esim. rangan instabiliteetti, trauman jälkitila, vaikea osteoporoosi, pitkittynyt selkäkipu tai skolioosi. Sairaanhoidotilanteissa tukiliivi voidaan antaa määräaikaikäkäyttöön (1-3kk), jonka jälkeen tilanne arvioidaan tarvittaessa uudelleen.

06 03 09 Rintarangan, lannerangan ja ristiselän tuet (korkeat tukiliivit)

Tukiliivin saaminen käyttöön lääkinnällisenä kuntoutuksena on perusteltua silloin, kun henkilöllä on lääketieteellisesti todetusta sairaudesta tai vammasta (esim. murtuma) johtuva ko. alueen kiputila, joka aiheuttaa oleellisen toimintakyvyn haitan tai tila aiheuttaa sekundääriongelmaa tukemattomana. Sairaanhoidotilanteissa tuki voidaan antaa määräaikaikäkäyttöön (1-3kk), jonka jälkeen tilanne arvioidaan tarvittaessa uudelleen.

06 03 12 Niskatuuet (tukikaulukset)

Tukikauluksen käyttö ja saatavuus lääkinnällisenä kuntoutuksena on perusteltua mikäli henkilöllä on esim. lääketieteellisesti todettu kaularangan instabiliteetti, murtuman jälkitila, nivelreuman aiheuttamat rankamuutokset, osteoporoosi tai pitkäaikaisia niskan kiputiloja, joiden vuoksi hänen toimintakykynsä on oleellisesti heikentynyt tai tila aiheuttaa sekundääriongelmaa tukemattomana. Sairaanhoidotilanteissa niskatuki voidaan antaa lainaksi määräajaksi (1-3kk), jonka jälkeen tilanne arvioidaan tarvittaessa uudelleen.

06 06 Yläraajan ortoosit

060609 Ranneortoosit, 060615 Kyynärnivelen ortoosit ja muut yläraajan ortoosit

Yläraajan ortooseja, kuten rannetukia voidaan hankkia lääkinnällisenä kuntoutuksena mikäli asiakkaalla on lääketieteellisesti todettu pitkäaikaisen toimintakyvyn haitan aiheuttava vamma tai sairaus, joiden vuoksi selviytyminen päivittäisistä toiminnoista on oleellisesti vaikeutunut. Tukien saanti on perusteltua myös ennaltaehkäisevässä mielessä silloin, kun sairauden laatu huomioon ottaen (esim. reuma) on oletettavaa, että tukemattomana nivelen vaurio tai instabiliteetti ja siitä aiheutuva toiminta-

kyvyn vaje tulee oleellisesti lisääntymään tai aiheuttamaan sekundäärihaitan. Sairaanhoidollisissa tilanteissa yläraajan tukia voidaan antaa määräaikaistukina (1-3kk).

Työnjako

Hoitopäätös ja hankinta tapahtuu hoitovastuun mukaisesti joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta. KYSin toimintaterapeutti voi tehdä myös yksilöllisesti valmistettuja lastoja ja tukikauluksia erikoislääkärin antamien ohjeiden mukaan.

06 12 Alaraajan ortoosit

Saatavuusperusteet

Ortoosin hankinta lääkinällisenä kuntoutuksen on perusteltua mikäli henkilöllä on lääketieteellisesti todettu pitkäaikaisen toimintakyvyn haitan aiheuttava vamma tai sairaus, joiden vuoksi selviytyminen päivittäisistä toiminnoista on oleellisesti vaikeutunut. Yleensä tarve on pitkäaikainen, esim. Dafo-tuki CP-vammaiselle, peroneustuki hemiplegiapotilaalle tai polvi-/nilkkatuki, kun nivel on instabiili eikä sitä hoideta operatiivisesti.

Työnjako

Hoitopäätös ja hankinta voidaan tehdä hoitovastuun perusteella joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa.

06 12 03 Jalkateräortoosit (tukipohjalliset)

Tukipohjalliset voi saada lääkinällisenä kuntoutuksena tilanteissa, joissa lääketieteellisesti todetun sairauden, trauman tai synnyntäisen vamman jälkitilan seurauksena oleva jalkaterän virheasento tai toiminnanhäiriö altistaa jalan virheelliselle kuormitukselle ja sen aiheuttamille vaurioille tai vaikeuttaa liikkumista tai tila aiheuttaa sekundääriongelmaa tukemattomana, ja tukipohjallisilla voidaan odottaa saatavan hyötyä. Ennen hankintaan ryhtymistä tulee varmistaa asiakkaan motivaatio tukipohjallisten ja niille soveltuvien jalkineiden käyttöön.

06 33 Ortopediset jalkineet

Jalan rakenteellisen poikkeavuuden tai tonusongelman aiheuttamaa toiminnan haittaa pyritään ensisijaisesti lievittämään ja kompensoimaan käyttämällä tukevia, laadukkaita valmisjalkineita, jotka tarvitsija hankkii itse. Mikäli ne eivät sellaisenaan ole riittävät, voidaan niihin tehdä tarvittavia muutostöitä lääkinällisenä kuntoutuksena hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta.

Mikäli kenkäkaupoista saatavilla valmisjalkineilla ei saavuteta toivottua vaikutusta arvioidaan sarjavalvisteisten erityisjalkineiden riittävyys sellaisenaan tai niihin tehdään tarvittavat, yksilölliset muutostyöt, esimerkiksi tukipohjalliset. Erityisjalkineet ja niihin tarvittavat muutostyöt tarvitsija saa lääkinnällisenä kuntoutuksena, hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta.

Mikäli henkilölle ei sovellu sarjavalvisteiset erityisjalkineet tukipohjallisineen, hänelle teetetään yksilöllisesti valmistetut erityisjalkineet lääkinnällisenä kuntoutuksena hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta.

Kyseessä on yleensä huomattavaa haittaa aiheuttava, voimakkaasti deformatunut jalka.

06 18 Yläraajaproteesit, toiminnalliset

Saatavuusperusteet

Yläraajaproteesin arvioinnissa huomioidaan henkilön kokonaisvaltainen tilanne ja proteesin käyttötarkoitusvalintaan. Kosmeettinen proteesi korvaa puuttuvan raajan näkyvän haitan ja edistää vartalon tasapainoa.

Mekaanisesti toimiva ja myoelektrinen proteesi ovat toiminnallisia proteeseja. Niitä voidaan käyttää sekä kyynär- että olkavarsityngissä. Mekaanisen tai myoelektrisen proteesin valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota proteesin käyttötarpeeseen ja toiminnallisuuteen sekä henkilön motivaatioon ja yksilöllisiin ominaisuuksiin .

Työnjako

Yläraajaproteesin käyttöönotto arvioidaan erikoissairaanhoidossa, KYSin fysiatrian poliklinikalla. Ensimmäisen kosmeettisen tai mekaanisen proteesin arvioinnista ja hankinnasta vastaa erikoissairaanhoido yhden vuoden ajan, jonka jälkeen hoito- ja ylläpitovastuu siirtyy perusterveydenhuoltoon.

Myoelektrisen proteesin kokonaisvaltaisesta arvioinnista (myös uusimistilanteissa) vastaa KYSin Fysiatrian klinikka. Hyvän toiminnallisuusasteen saavuttamiseksi on erityisesti myoelektrisen proteesin käytön ohjaus ensi arvoisen tärkeää. Harvinaisuutensa vuoksi niiden käytön opetus tapahtuu KYSin fysiatrian klinikassa (toimintaterapia).

06 24 Alaraajaproteesit

Saatavuusperusteet

Protetisointi on perusteltua, kun potilas on pystynyt kävelemään harjoitusproteesilla, tynkä on parantunut ja proteesi on teknisesti mahdollista tehdä. Lisäksi potilaan henkisen tilan sekä sydän-, keuhko- ja verenkiertoelimistön kapasiteetin tulee olla proteesikävelyn kuormittavuus huomioiden riittävä.

Työnjako

Ensiproteesin hankinta tapahtuu erikoissairaanhoidon toimesta, joka vastaa prosessista yhden vuoden ajan. KYSin fysiatrian poliklinikalla erikoislääkäri arvioi protetisoinnin lääketieteellisiä perusteita ja proteesimestari proteesitekniisiä perusteista. Arvion perusteella erikoislääkäri päättää proteesin hankkimisesta. Hoitovastuun siirryttyä perusterveydenhuoltoon vastaa perusterveydenhuolto proteesin uusimisesta tai korjauksesta. Vaativien erikoisproteesien hankinnassa (uusinta) on syytä konsultoida KYSin fysiatrian klinikkaa. Kustannuksista uusintatapauksissa vastaa osalta perusterveydenhuolto.

09 Henkilökohtaisen hygienian ja suojan välineet

09 03 Vaatteet ja kengät

Saatavuusperusteet

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräiset vaatekustannukset, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita. Palvelu on tarkoitettu henkilölle, joka esimerkiksi poikkeavan ruumiinrakenteensa vuoksi joutuu teettämään vaatteensa tai jos vaatteet vammasta tai sairaudesta johtuen kuluvat huomattavasti tavanomaista nopeammin (esimerkiksi lyhytkasvuiset henkilöt tai kalansuomutautia sairastavat henkilöt). Korvauksen suuruus on tavanomaisen ja erityisvaatteen välinen hintaerotus. Vakiomallisiin vaatteisiin tehtävät vammasta aiheutuvat muutostyöt korvataan kokonaan.

Työnjako

Kustannuksiin voi hakea korvausta kotikunnan sosiaalitoimesta. Korvaus on harkinnanvarainen ja määrärahasidonnainen.

Korvauksen hakeminen:

- Ilmoitus sosiaalipalvelujen tarpeesta -lomake tai vapaamuotoinen hakemus perusteluineen

- Lääkärin lausunto, josta käy ilmi hakijan vamma / sairaus ja sen aiheuttama toimintakyvyn vajavuus
- Tiedot tuotteen tai muutostyöpalvelun hankintapaikasta ja hinnasta

09 03 36 Erikoisuima-asut

Saatavuusperusteet

Erikoisuima-asu voidaan hankkia lääkinällisenä kuntoutuksena henkilölle, jolla on virtsa- tai ulosteinkontinenssi ja joka hyötyy ohjatusta allasterapiasta. Allasterapian tarve tulee merkitä kuntoutussuunnitelmaan.

Erikoisuima-asun hankkimiseksi vammaiselle harrastekäyttöön voidaan myöntää avustusta vammaispalvelulain perusteella. Korvauksen suuruus on tavanomaisen ja erityisvaatteen välinen hintaerotus.

Työnjako

Lääkinällisenä kuntoutuksena toteutettavan allasterapian mahdollistamisen kannalta välttämättömän erikoisuima-asun hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

Harrastekäyttöön tarkoitetun erikoisuima-asun hankintaan korvausta voi hakea kotikunnan sosiaali-toimesta. Korvaus on harkinnanvarainen ja määrärahasidonnainen.

Korvauksen hakeminen harrastekäyttöön:

- Ilmoitus sosiaalipalvelujen tarpeesta -lomake tai vapaamuotoinen hakemus perusteluineen.
- Lääkärin lausunto, josta käy ilmi hakijan vamma / sairaus ja sen aiheuttama toimintakyvyn vajavuus

Tiedot tuotteen hankintapaikasta ja hinnasta

09 06 Suojavälineet

09 06 03 Pään suojat (suojakypärät)

09 06 12 Säari- ja polvisuojat

Saatavuusperusteet

Suojakypäriä tai sääri- ja polvisuojia voidaan hankkia lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi henkilölle, jolla sairauden tai vamman vuoksi on lisääntynyt taipumus kaatuilla ja vahingoittaa itseään. Polvisuojien käyttö voi olla perusteltua myös, kun henkilö pystyy liikkumaan sairauden tai vamman vuoksi pääasiallisesti tai pelkästään konttaamalla tai muuten polvillaan.

Työnjako

Suojakypärät, polvi- ja säärisuojat hankitaan hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon toimesta.

09 06 15 Suojakäsineet (kelaushansikkaat)

Saatavuusperusteet

Kelaushansikkaat voidaan hankkia lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi aktiiviselle pyörätuolin käyttäjälle ehkäisemään ihovaurioiden syntymistä sekä tehostamaan kelausliikkeen voiman hyötysuhdetta parantamalla kelausotteen kitkaa.

Työnjako

Kelaushansikkaiden hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

09 09 Pukeutumis- ja riisuutumisvälineet

09 09 03 Sukan- ja sukkahousujen vetolaitteet

09 09 06 Kenkälusikat ja saapasrengit

Saatavuusperusteet

Pitkävärtisen kenkälusikan hankkii jokainen pääsääntöisesti itse. Sukanvetolaitteen (tai kenkälusikan / saapasrengin) hankkiminen / lainaaminen lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi on perusteltua, kun:

- henkilön toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi niin rajoittunut, ettei hän kykene pukemaan sukkia tai jalkineita ilman apuvälineitä.
- Kumartelu tai lonkka- / polvinivelen koukistaminen yli tietyn kulman on kielletty kirurgisen toimenpiteen jälkeen määräaikaaisesti

Työnjako

Sukanvetolaitteiden ja kenkälusikoiden hankinta ja lainaaminen (esim. reumapotilaille) tapahtuu hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa. Kirurgisten toimenpiteiden

den / traumausten jälkeen määräaikaaisesti käyttöön tarkoitetut sukanvetolaitteet ja kenkälusikat lainaa perusterveydenhuolto.

09 09 09 Vaatepitimet

09 09 15 Vetoketjun vetimet

09 09 18 Napittimet

Saatavuusperusteet

Vaatteiden pukemiseen käytettäviä apuvälineitä voidaan hankkia / lainata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi henkilölle, jolla on sairaudesta tai vammasta johtuen niin vaikeat yläraajojen liike- rajoitukset tai voimattomuus, että pukeminen ilman apuvälineitä ei onnistu.

Työnjako

Pukemisen apuvälineitä voidaan hoitovastuun mukaan lainata joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta.

09 12 WC-apuvälineet

09 12 03 WC-tuolit, siirrettävät, pyörälliset tai pyörättömät (suihkutuolit)

Saatavuusperusteet

Tähän ryhmään kuuluvat mm. WC-huonetuolit sekä sellaiset pyörälliset tai kelattavat suihkutuolit, joilla pääsee WC-istuimen päälle. Niitä voidaan hankkia ja lainata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi henkilölle, joka vammasta tai sairaudesta johtuvan toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi ei pääse siirtymään itsenäisesti WC-tiloihin tai WC-istuimelle. Pyörällinen WC / suihkutuoli voidaan hankkia myös suihkussa käyntiä varten. Hankinta on perusteltua kun tuoli:

- Mahdollistaa henkilön itsenäisen suoriutumisen WC- ja hygieniatoiminnoista
- Vähentää henkilölle itselleen tai avustajalle kohtuuttoman vaikeita / raskaita siirtymisiä
- WC-tila on niin ahdas, että siirtyminen esim. pyörätuolista WC-istuimelle ei ole mahdollista
- Lisää turvallisuutta WC- ja hygieniatoimissa

Työnjako

WC- ja suihkutuolien hankinnasta ja lainauksesta aikuisille vastaa perusterveydenhuolto. Lapsille hankinta / lainaaminen toteutetaan hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa.

09 12 12 WC-istuimen korotukset, erilliset (vapaasti lattialla seisovat WC-korotukset)

09 12 15 WC-istuimen korotukset, helposti irrotettavat

Saatavuusperusteet

Vapaasti lattialla seisova tai WC-istuimen päälle laitettava helposti irrotettava WC-koroke voidaan hankkia / lainata lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi henkilölle, joka sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakykynsä (esim. nivelten liikerajoitukset, lihasheikkous) ei pysty istuutumaan tai nousemaan standardikorkuiselta WC-istuimelta. WC-korokkeen tulee:

- lisätä henkilön omatoimista suoriutumista WC-toimissa
- olla henkilön toimintakyky huomioiden käyttöturvallinen

Korokkeen tarve voi olla pitkäaikainen tai lyhyt- / määräaikainen (esim. leikkauksen tai trauman jälkitila).

Työnjako

WC-korokkeiden hankinnasta ja lainauksesta vastaa perusterveydenhuolto.

09 12 24 WC-istuimeen kiinnitettävät käsi- ja / tai selkänöjat

Saatavuusperusteet

Wc-istuimeen kiinnitettävien käsi- tai selkänöjien hankinta voi tulla kyseeseen, kun henkilön toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi heikentynyt niin, että omatoiminen istuutuminen tai istuminen WC-istuimella ei muuten ole mahdollista tai turvallista. Kyseessä voi olla esim. henkilö, jolla on sairaudesta tai vammasta johtuva huomattava alaraajojen lihasheikkous, raajojen tai selän alueen kiputiloja, vaikeita pakkoliikkeitä tai spastisuutta.

Työnjako

Käsi- ja selkänöjien hankkimisesta / lainaamisesta WC- istuimeen vastaa perusterveydenhuolto.

09 12 06 WC-istuimet (tavallista korkeammat WC-istuimet)

09 12 18 WC-istuimen korotukset , kiinteät

Saatavuusperusteet

Kiinteitä WC-apuvälineitä voidaan myöntää vammaispalvelulain tai sosiaalihoitolain mukaisina asunnonmuutostöinä. Korotetun WC-istuimen tai sokkeliosan hankinta voidaan toteuttaa vammais- palveluna vaikeavammaiselle henkilölle, jonka omatoiminen WC:ssä käynti ei ilman istuimen korot- tamista onnistu. Edellytyksenä on, että tarve on arvioitu pitkäaikaiseksi ja muut, kevyemmät korotus- vaihtoehdot on kokeiltu ja todettu turvallisuus-, hygienian ylläpitoon liittyvistä tai muista vastaavista syistä henkilön toimintakyvyn tai fyysisen ominaisuuden (esim. poikkeavan kookas henkilö) vuoksi riittämättömiksi. Em. WC-apuvälineitä voidaan myöntää myös sosiaalihoitolain mukaisesti henkilö- le, joka ei ole vaikeavammaisen, mutta tarvitsee apuvälinettä kotona selviytymisen tukemiseksi. So- siaalihoitolain mukaisessa asunnonmuutostyöhakemuksessa otetaan huomioon apuvälineen tarve, hakijan ikä, taloudellinen tilanne ja muut sosiaaliset perusteet.

09 12 36 WC-istuimeen kiinnitettävät erilliset suihkut ja kuivaajat (pesevät ja kuivaavat WC- istuimet)

Saatavuusperusteet

Pesevän ja kuivaavan WC-istuimen hankinta voidaan toteuttaa vammaispalveluna vaikeavammaisel- le henkilölle, jonka itsenäinen WC-hygienian hoitaminen ei sairauden tai vamman vuoksi alentuneen yläraajojen toimintakyvyn vuoksi onnistu muiden kevyempien apuvälineratkaisujen, kuten WC- paperipihtien tai tavanomaisen bide-suihkun avulla.

Työnjako

Sosiaalitoimi korvaa vamman tai sairauden vuoksi välttämättömät asuntoon kiinteästi asennettavat apuvälineet kokonaan.

Hakemus ja tarvittavat liitteet:

- Vanhusten ja vammaisten asuntojen varustamis-, korjaus- ja muutostyöt lomakkeella tai vapaa- muotoisella hakemuksella
- Lääkärin lausunto, josta ilmenee henkilön vamma / sairaus ja liikunta-/ toimintakyvyn kuvaus
- Luotettava selvitys asunnon omistussuhteista (kauppakirja, perukirja)
- Asunnon omistajan lupa muutostöihin (sitoumus-kaavake)
- Kuntoutusohjaajan, fysioterapeutin tai toimintaterapeutin suositus

09 12 27 WC-paperipihdit

Saatavuusperusteet

WC-paperipihdit voidaan hankkia lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi henkilölle, joka sairaudesta tai vammasta johtuvan yläraajojen liikerajoitusten vuoksi ei pysty hoitamaan WC-hygieniaansa tavanomaisin keinoin. Toiminnan onnistuminen WC-paperipihtien avulla tulee varmistaa ennen hankintaa.

Työnjako

WC-paperipihtien hankinta voidaan toteuttaa hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa.

09 33 Peseytymis- suihku- ja kylpyvälineet

09 33 12 Kylpypaarit, suihku- ja hoitopöydät

Saatavuusperusteet

Kylpypaari voidaan hankkia lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi mahdollistamaan peseytyminen ja kotona asuminen henkilölle, joka sairauden tai vamman vuoksi ei pysty istumaan peseytymisen aikana. Edellytyksenä on, että kylpyhuone ja kodin muut tilat ovat niin suuret, että niissä mahtuu toimimaan suihkupaarilla.

Työnjako

Suihkupaarien hankinnasta ja lainauksesta vastaa perusterveydenhuolto.

09 33 30 Pesulaput, -sienet, ja harjat, pidikkeellä, varsilla tai kahvoilla

Saatavuusperusteet

Peseytymisvälineet hankkii ensisijaisesti jokainen itse. Pitkällä, erikoismuotoillulla varrella varustettu harja tai sieni voidaan hankkia lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeksi yksilöllisen, apuvälinealan ammattihenkilön tekemän tarvearvion perusteella silloin, kun henkilö sairauden tai vamman vuoksi alentuneen yläraajojen toimintakyvyn vuoksi ei pysty peseytymään tavanomaisella, kaupasta saatavalla pitkävartisella harjalla tai sienellä. Edellytyksenä on, että erikoismuotoiltu, varrellinen pesusieni / -harja mahdollistaa itsenäisen peseytymisen.

Työnjako

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen saatavuusperusteet täyttävän peseytymisvälineen hankinta voidaan tehdä hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa.

09 33 39 Kelluntavälineet**Saatavuusperusteet**

Kylpykauluri (uimakauluri) voidaan hankkia henkilölle, joka sairauden tai vamman vuoksi alentuneen toimintakykynsä vuoksi ei pysty uimaan ja käy ohjatussa, kuntoutussuunnitelmaan kirjatussa allasterapiassa. Hankinnan edellytyksenä on, ettei allasterapian toteutuminen ilman kauluria ole mahdollista.

Työnjako

Kylpykaulurien hankinnasta aikuisille vastaa perusterveydenhuolto, lapsille hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuolto tai erikoissairaanhoido.

09 36 Käsien ja jalkojen hoitovälineet**09 39 Hiusten hoitovälineet****Saatavuusperusteet**

Apuvälinekäyttöön suunniteltuja hiusten tai jalkojen hoitovälineitä voidaan hankkia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi mikäli henkilö sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakykynsä vuoksi ei pysty suoriutumaan kyseisistä toiminnoista tavanomaisin keinoin. Edellytyksenä on, että hankittava väline on välttämätön päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen kannalta ja se mahdollistaa muutoin estyneen itsenäisen suoriutumisen.

Työnjako

Lääkinnällisen kuntoutuksen saatavuusperusteet täyttävien käsien, jalkojen ja hiustenhoitovälineet hankitaan hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon toimesta.

12 Liikkumisen apuvälineet**12 03 Kävelyn apuvälineet yhdellä kädellä käytettävät (kävelykepit, kyynär- ja kainalosauvat)**

Saatavuusperusteet

Kävelykeppi, kyynär-, kainalo tai kyynärvarsituilla varustetut sauvat voidaan lainata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi, kun henkilön liikuntakyky on sairauden tai vamman vuoksi heikentynyt siten, että:

- liikkuminen ilman keppiä / sauvoja ei onnistu
- kävely on turvatonta esim. tasapainovaikeuksien vuoksi
- ilman tukea kävelyn mekanismi on kivun, lihasheikkouden tms. vuoksi niin poikkeava, että se kuormittaa kohtuuttomasti niveliä ja kompensoimattomana aiheuttaa sekundäärivaivoja
- alaraajan /-jen täysi kuormittaminen ei trauman tai kirurgisen toimenpiteen vuoksi ole mahdollista

Sauvat lainataan yksilöllisin perustein joko määräaikaiseen (lyhytaikalaina) tai jatkuvaan käyttöön (pitkäaikaislaina).

Työnjako

Kävelykeppien sekä kyynär- ja kainalosauvojen hankinnasta ja lainauksesta vastaa ensisijaisesti perusterveydenhuolto. Lasten tarvitsemien keppien ja sauvojen arviointi ja lainaus tehdään hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa.

12 06 06 Kävelytelineet, pyörälliset

Saatavuusperusteet

Pyörällinen kävelyteline voidaan lainata liikkumisen apuvälineeksi, kun liikkuminen sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakyvyn vuoksi on ilman tukea vaikeutunut, ei onnistu lainkaan, on turvatonta tai kivuliasta niin, että henkilön selviytyminen päivittäisistä toiminnoista on oleellisesti vaikeutunut eivätkä muut kevyemmät apuvälinevaihtoehdot, kuten keppi tai sauvat ole riittäviä. Kävelyteline voi toimia myös kävelyn harjoittelun apuvälineenä esim. liikuntavammaisilla lapsilla. Edellytyksenä kävelytelineen saamiseksi lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä on että se:

- on välttämätön päivittäisten toimintojen kannalta
- lisää itsenäistä suoriutumista kodissa tai kodin ulkopuolella (esim. mahdollistaa asioinnin)
- tukee lapsen kasvua ja kehitystä

Aikuisilla käytetään yleisimmin edessä kuljetettavaa kävelytelinettä (rollaattori), silloin, kun henkilö pystyy tukeman telineeseen käsillä. Henkilöllä, joka ei pysty nojaamaan käsillään voidaan käyttää kävelypöytää, johon tukeudutaan kyynärvarsilla. Lapsilla puolestaan käytetään usein takana kuljetet-

tavaa telinettä mahdollisimman hyvän varatalonojennuksen saavuttamiseksi. Mikäli lapsi tarvitsee paljon tukea liikkumiseen voidaan käyttää kävelytuolia.

Työnjako

Kävelytelineiden hankinnasta ja lainauksesta aikuisille vastaa perusterveydenhuolto, lapsille perusterveydenhuolto tai erikoissairaanhoidon hoitovastuun mukaisesti. Kävelyteline voidaan antaa yksilöllisen tarpeen mukaan joko pitkäaikaislainaan tai tilapäiseen käyttöön esim. trauman tai kirurgisen toimenpiteen jälkeen.

12 12 Auton käyttöä helpottavat laitteet (käsihallintalaitteet, ohjaustehostimet)

Saatavuusperusteet

Auton käyttöä helpottavia laitteita, voidaan hankkia vammaispalvelulain mukaisesti vammaiselle henkilölle seuraavin perustein:

- Henkilö käyttää omaa autoa itsenäisesti
- Auton käyttö on päivittäisten toimintojen ja kokonaiselämäntilanteen kannalta välttämätöntä (esim. työssä käynti, opiskelu, harrastukset jne.)
- Henkilö ei lääkärin toteaman sairauden tai vamman vuoksi alentuneen toimintakyvyn vuoksi pysty ajamaan tavanomaisesti varusteltua autoa.
- Lääkäri on arvioinut henkilön toimintakyvyn riittävän lisävarustellulla auton ajamiseen.

Tällaisia välineitä voivat olla esim. käsihallintalaitteet henkilölle, jonka alaraajojen toimintakyky ei sairauden tai vamman vuoksi riitä auton polkimien käyttöön, tai ohjaustehostin henkilölle jonka yläraajojen toimintakyky tai voimat ovat sairauden tai vamman vuoksi heikentyneet niin, että auton ohjaaminen ilman ohjaustehostinta ei onnistu.

12 12 09 Autojen turvavyöt ja valjaat

Saatavuusperusteet

Vaikeavammaisen henkilön käytössä olevaan autoon voidaan vammaispalveluna hankkia erikoisvalmisteiset turvavyöt tai olemassa oleviin turvavöihin tehdä vamman vuoksi alentuneen toimintakyvyn edellyttämät muutokset.

Hankinta/ muutostyö voi tulla kyseeseen esim. silloin, kun henkilön vartalon hallinta tai käsien ulottuvuus on sairaudesta tai vammasta johtuen heikentynyt siten, että tavanomainen turvavyö ei anna

riittävää tukea istumiseen tai käsien toimintakyky (ulottuvuus, voima jne.) ei riitä omatoimiseen turvavyön kiinnittämiseen.

12 12 12 Autoistuimet ja –tyynyt, erikoisvalmisteiset (kääntöistuimet ja turvaistuimet)

Saatavuusperusteet

Auton kääntöistuin voidaan myöntää vaikeavammaisen henkilön käyttöön vammaispalveluna silloin, kun henkilön toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi pysyvästi tai pitkäaikaisesti heikentynyt niin, että auton siirtyminen ja siitä poistuminen ei muuten onnistu omatoimisesti tai avustettuna.

Edellytyksenä on, että:

- Auton käyttötarve on henkilön kokonaiselämäntilanteen kannalta välttämätön
- muut siirtymisen menetelmät ja kevyemmät apuvälinevaihtoehdot on kokeiltu terveydenhuollon ammattilaisen ohjauksessa (esim. toiminta-, fysioterapeutti, kuntoutusohjaaja) ja todettu riittämättömiksi.

Vaikeavammaisen lapsen käyttöön voidaan hankkia auton turvaistuin silloin, kun lapsi tarvitsee sairauden tai vamman vuoksi istumiseen tavallista voimakkaamman tuennan eikä tavanomaisista turvaistuimista löydy riittävän tukevaa ratkaisua muutostöidenkään avulla. Turvaistuimen hankinta voi tulla kyseeseen myös silloin, kun vaikeavammaisen lapsi ei kokonsa puolesta mahdu tai muusta syystä ei voi enää käyttää tavanomaista turvaistuinta.

12 12 15 Henkilönostolaitteet , autoon asennettavat

Saatavuusperusteet

Henkilönostolaite, jolla henkilö voidaan nostaa autoon tai autosta pois voidaan hankkia / luovuttaa käyttöön vaikeavammaiselle henkilölle, jonka toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut niin, että siirtyminen ei avustettunakaan onnistu ilman nostolaitetta. Edellytyksenä on että:

- muut siirtymismenetelmät ja kevyemmät apuvälinevaihtoehdot on kokeiltu terveydenhuollon ammattilaisen ohjauksessa (esim. toiminta-, fysioterapeutti, kuntoutusohjaaja) ja todettu riittämättömiksi.
- Auton käyttötarve on henkilön kokonaiselämäntilanteen kannalta välttämätöntä ja tarve pitkäaikainen
- nostolaitteen soveltuvuus ja tekniset asennusmahdollisuudet asiakkaan autoon on selvitetty.

12 12 18 Nostolaitteen pyörätuolissa istuvan henkilön nostamiseksi autoon

Saatavuusperusteet

Nostolaite, jolla pyörätuolissa istuva henkilö voidaan nostaa autoon tai autosta pois voidaan hankkia / luovuttaa käyttöön sairauden tai vamman vuoksi pyörätuolia tai sähköpyörätuolia käyttävälle henkilölle, joka ei avustettunakaan pääse siirtymään autoon muita keinoja käyttäen.

Edellytyksenä on että:

- muut siirtymismenetelmät ja kevyemmät apuvälinevaihtoehdot on kokeiltu terveydenhuollon ammattilaisen ohjauksessa (esim. toiminta-, fysioterapeutti, kuntoutusohjaaja) ja todettu riittämättömiksi.
- Auton käyttötarve on henkilön kokonaiselämäntilanteen kannalta välttämätöntä ja tarve pitkäaikainen.
- Nostolaitteen soveltuvuus ja tekniset asennusmahdollisuudet asiakkaan autoon on selvitetty.

12 12 21 Pyörätuolin autoon / auton katolle nostavat laitteet (pyörätuolirobotit)

Saatavuusperusteet

Käsi käyttöisen pyörätuolin autoon tai auton katolle nostava laite voidaan hankkia / lainata pyörätuolia käyttävälle henkilölle kun:

- henkilö on aktiivinen ja käyttää autoa itsenäisesti
- henkilö kykenee siirtymään autoon ja autosta omatoimisesti
- toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut niin, että pyörätuolin siirtäminen autoon ja autosta ei onnistu omatoimisesti
- auton käyttö on päivittäisten toimintojen ja elämäntilanteen kannalta välttämätöntä ja tarve on määriteltävissä pitkäaikaiseksi
- henkilön käyttämä pyörätuoli soveltuu rakenteeltaan (ristikkorunko) nostolaitteella siirrettäväksi

12 12 24 Välineet pyörätuolin kiinnittämiseksi autoon

Saatavuusperusteet

Erilaisia pyörätuolin autoon, kuljetuksen tai ajon ajaksi kiinnittämiseen tarkoitettuja koukkuja, lenkkejä ja laitteita voidaan kustantaa vaikeavammaisen henkilön käytössä olevaan autoon kun:

- Auton käyttötarve on päivittäistä ja henkilön päivittäisten toimintojen ja kokonaisu-elämäntilanteen kannalta välttämätöntä ja tarve pitkäaikainen.
- Henkilö matkustaa autossa pyörätuolissa istuen
- Sähköpyörätuolia joudutaan kuljettamaan autossa
- Auton rakenteet ovat riittävän kestävä t laitteiden kiinnittämiseen tai rakenteet on vahvistettu

Työnjako

Korvausta auton käyttöä helpottavien välineiden hankintaan voidaan hakea kotikunnan sosiaalitoimesta. Vamman tai sairauden vuoksi välttämättömät apuvälineet ja muutostyöt korvataan kokonaan. Apuväline voidaan myöntää asiakkaalle tilanteesta ja apuvälineestä riippuen joko omaksi tai käyttöön. Jos apuväline on annettu henkilölle käyttöön, omistus ja ylläpitovastuu säilyy kunnan sosiaalitoimella. Omaksi myönnetyn apuvälineen huolto- ja korjausvastuu on asiakkaalla itsellään. Apuvälineen tarvitsijalle voidaan lainata myös käytöstä palautunut sopiva väline, jolloin hänelle korvataan välineen asennuksesta aiheutuneet kustannukset. Korvaus on harkinnanvarainen ja määrärahasidonnainen. Auton käyttöä helpottavia välttämättömiä apuvälineitä ja muutostöistä voidaan korvata riippumatta siitä, onko asiakas saanut korvausta auton hankintakuluihin.

Korvauksen hakeminen:

- Ilmoitus sosiaalipalvelujen tarpeesta -lomake tai vapaamuotoinen hakemus
- Lääkärin lausunto, josta käy ilmi hakijan vamma / sairaus ja sen aiheuttama toimintakyvyn vajavuus
- Asiantuntijan lausunto (esim. toiminta- tai fysioterapeutin, kuntoutusohjaajan), josta käy ilmi suositeltu apuväline, sen malli ja hankintapaikka sekä välineen merkitys hakijan toimintakyvyille.
- Hankintapaikka, kustannusarvio muutostöistä / apuvälineestä

Autot ja muut moottoriajoneuvot

Vammaispalvelulain nojalla voidaan vammaiselle henkilölle myöntää tukea auton tai muun liikkumisvälineen hankintaan (mopedit, moottoripyörät, invalidimopedit, mönkijät). Auton hankinnan tuki on kunnan talousarvioon varattujen määrärahojen puitteissa tapahtuvaa toimintaa eikä se kuulu kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin.

Edellytyksenä auton hankinnasta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi

VpL:n nojalla on vammasta tai sairaudesta aiheutuva liikkumisvälineen tarve siten, että henkilö pystyy osoittamaan tarpeen olevan jatkuva, päivittäinen ja usein toistuva, esim. työssäkäynti tai opiskelu. Hakemuksessa on selvitettävä, että autoa tarvitsee nimenomaan vamman takia päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen.

Korvauksen määrä on puolet niistä todellisista kustannuksista, jotka vammaiselle aiheutuvat auton hankinnasta. Kustannuksia arvioitaessa otetaan vähennyksinä huomioon autoveronpalautus ja mahdollinen vanhasta autosta saatava hyvitys sekä mahdollinen muu autoon saatava julkinen tuki.. Korvausta myönnetään kohtuuhintaisen auton hankintakustannuksiin.

Korvausta auton hankintakustannuksiin myönnetään yleensä vammaiselle henkilölle, joka itse ajaa autoa, mutta sitä voidaan myöntää myös esim. vammaiselle lapselle.

Vaikeasti liikuntavammaisen henkilö, joka tarvitsee autoa vammansa tai sairautensa johdosta suoriutuakseen välttämättömistä päivittäisistä toiminnoista (esim. työssä käynti, opiskelu), voi saada korvausta auton hankintaan. Edellytyksenä on, että tarve on arvioitu pitkäaikaiseksi ja päivittäiseksi, auto lisää henkilön omatoimista liikkumista.

12 16 Mopedit ja moottoripyörät

12 16 06 Mopedit ja moottoripyörät, kolmipyöräiset (invalidimopot)

12 27 21 Moottorikäyttöiset kulkuvälineet, käyttäjän ohjaamat (esim. mönkijät)

Saatavuusperusteet

Liikuntavammaiselle henkilölle voidaan hankkia invalidimopedi tai mönkijä vammaispalveluna silloin, jos kyseinen liikkumisväline:

- on henkilön päivittäisistä toiminnoista selviytymisen kannalta välttämätön
- henkilö on aktiivinen ja mopedin tarve päivittäistä
- mopedi parantaa itsenäistä suoriutumista
- sähkömopedin hankkiminen lääkinnällisenä kuntoutuksena ei ole perusteltua tai kyseinen laite ei sovellu käyttötarkoitukseen (vaativat maasto-olosuhteet, liikuttavat matkat pitkiä jne.)

Työnjako

Korvausta invalidimopon hankintaan voidaan hakea kotikunnan sosiaalitoimesta. Korvaus on harkinnanvarainen ja määrärahasidonnainen.

Korvauksen hakeminen:

- Ilmoitus sosiaalipalvelujen tarpeesta -lomake tai vapaamuotoinen hakemus
- Lääkärin lausunto, josta käy ilmi hakijan vamma / sairaus ja sen aiheuttama toimintakyvyn vajavuus

- Asiantuntijan lausunto (esim. toiminta- tai fysioterapeutin, kuntoutusohjaajan), josta käy ilmi suositeltu apuväline, sen malli ja hankintapaikka sekä välineen merkitys hakijan toimintakyvylle.

12 18 Polkupyörät

Saatavuusperusteet

Kolmi- tai nelipyöräinen polkupyörä, polkupyörän teleskooppiapupyörät tai tandempyörä voidaan hankkia / lainata henkilölle, jonka toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut siten, että liikkuminen tavallisella polkupyörällä ei onnistu. Hankinnan edellytyksinä voidaan pitää muun muassa seuraavia perusteita:

- polkupyörä on päivittäisten toimintojen kannalta välttämätön liikkumisen apuväline
- polkupyörä lisää itsenäistä suoriutumista, esim. mahdollistaa asioinnin
- polkupyörän käyttö tukee henkilön kokonaiskuntoutusta
- polkupyörän käyttö tukee lapsen kasvua ja kehitystä

Työnjako

Harrastekäyttöön tarvittavan vaikeavammaisen henkilön kolme, neli- tai tandempyörän sekä teleskooppiapupyörien hankintaan voidaan hakea tukea sosiaalitoimen vammaispalvelusta.

Kun polkupyörällä on selkeästi perusteltu kuntoutuksellinen tavoite, joka on kirjattu henkilön kuntoutussuunnitelmaan vastaa sen hankinnasta / lainauksesta aikuisille perusterveydenhuolto, lapsille hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuolto tai erikoissairaanhoido.

12 18 12 Potkupyörät, potkulaudat, jalalla työnnettävät

Saatavuusperusteet

Potkupyörä voidaan lainata ulkona liikkumisen apuvälineeksi, kun liikkuminen sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakyvyn vuoksi on ilman tukea vaikeutunut, ei onnistu lainkaan, on turvatonta tai kivuliasta eivätkä kevyemmät apuvälinevaihtoehdot, kuten keppi tai sauvat tai rollaattori ole riittäviä. Edellytyksenä potkupyörän saamiseksi lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi on että :

- potkupyörä on välttämätön päivittäisten toimintojen kannalta
- se lisää itsenäistä suoriutumista kodin ulkopuolella (esim. mahdollistaa asioinnin)
- henkilön tasapaino on riittävä potkupyörän turvalliseen käyttöön
- henkilö pystyy havainnoimaan ympäristöään, huomioimaan muut tiellä liikkujat ja liikenteen sekä sopeuttamaan pyöräpotkurilla liikkumisensa niihin siten, ettei siitä aiheudu vaaraa itselle ja muille

Työnjako

Potkupyörän hankinnasta / lainauksesta vastaa perusterveydenhuolto.

12 21 Pyörätuolit

12 21 03 Kuljetuspyörätuolit, käsikäyttöiset

12 21 06 Pyörätuolit, kelauspyörät takana

12 21 09 Pyörätuolit, kelauspyörät edessä

12 21 15 Pyörätuolit yhdellä kädellä kelattavat

12 21 18 Pyörätuolit jaloilla liikuteltavat

Saatavuusperusteet

Pyörätuolin käyttöönotto on perusteltua, kun henkilö ei pysty liikkumaan sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakykynsä vuoksi omatoimisesti tai avustettuna ilman apuvälineitä tai muiden kevyempien apuvälineratkaisujen turvin. Pyörätuolin käyttö voi olla perusteltua myös tilanteissa, joissa sisällä liikkuminen onnistuu ilman pyörätuolia, mutta se on ulkona liikkumisen mahdollistamiseksi välttämätön. Pyörätuolin lainaaminen pelkästään ulkokäyttöön on perusteltua omatoimisuuden lisäämiseksi kodin ulkopuoliseen liikkumiseen ja osallistumiseen motivoituneelle henkilölle. Pyörätuolin tarpeen tulee tällöin olla säännöllistä, vähintään jokaviikkoista.

Pyörätuolin lisävarusteet hankitaan apuvälinealan asiantuntijan tekemän yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella. Lainattava pyörätuoli tulee kuitenkin aina varustaa vähintään vaahtomuovisella istuintyynyllä.

Työnjako

Pyörätuoli voidaan lainata yksilöllisen tarpeen mukaan joko pitkäaikaiskäyttöön tai esim. trauman tai kirurgisen toimenpiteen jälkeen lyhytaikaiseen käyttöön. Pyörätuolien hankinnasta ja lainauksesta vastaa perusterveydenhuolto. Lasten kohdalla hankinta ja lainaus voidaan toteuttaa hoitovastuun mukaan myös erikoissairaanhoidossa.

Seisomapyörätuolit

Saatavuusperusteet

Seisomapyörätuoli voidaan hankkia henkilölle, joka sairauden tai vamman vuoksi alentuneen toimintakykynsä vuoksi tarvitsee pyörätuolin liikkumisen apuvälineeksi ja selkeästi hyötty pystyasennosta. Edellytyksenä on , että:

- säännöllisesti tapahtuvalle pystyasennon harjoittamiselle on lääketieteellisesti todetut perusteet ja tavoitteet
- seisomapyörätuoli korvaa erillisen seisomatelineen
- mahdollistaa itsenäisen pystyasennon harjoittamisen
- lisää itsenäistä selviytymistä päivittäisissä toiminnoissa
- keventää merkittävästi omaisen / avustajan työtä (henkilön avustaminen seisomatelineeseen on vaikeaa ja kohtuuttoman raskasta)

Työnjako

Seisomapyörätuolin hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

12 21 24 Pyörätuolit, sähkömoottorikäyttöiset, mekaaninen ohjaus (sähkömopedit)

12 21 27 Pyörätuolit, sähkömoottorikäyttöiset, sähköinen ohjaus (sähköpyörätuolit)

Saatavuusperusteet

Sähköpyörätuoli on akkukäyttöinen, moottoreilla ja ohjauselektronikalla varustettu pyörätuoli, jota voidaan ohjata käden, jalan, leuan tai pään liikkeellä käytettävällä ohjaussauvalla (joystick) tai erilaisilla käyttökytkimillä kuten painikkeilla tai imu-puhallusohjauksella. Sähköpyörätuolit jaetaan käyttötarkoituksen mukaan sisä-, sisä-ulko- ja ulkokäyttöisiin pyörätuoleihin. Myös sähkömopedit ovat akkukäyttöisiä, kolme- tai nelipyöräisiä, ensisijaisesti ulkona liikkumiseen tarkoitettuja apuvälineitä. Sähkömopedin käyttö edellyttää parempaa vartalon hallintaa sekä yläraajojen voimaa ja motoriikkaa kuin sähköpyörätuolin käyttö. Molempien apuvälineiden käyttäjät ovat tieliikennelain mukaan jalankulkijoita.

Sähköpyörätuolista ja sähkömopedista hyötyvät henkilöt, jotka eivät kykene sairauden tai vamman seurauksena heikentyneen toimintakykynsä vuoksi liikkumaan muiden kevyempien apuvälineratkaisujen turvin, kuten kelattavalla pyörätuolilla tai rollaattorilla (Apuvälinekirja: Kehitysvammaliitto 2003). Sähköisen liikkumisapuvälineen tulee tukea asiakkaan kokonais kuntoutusta ja lisätä omatoimisuutta sekä laajentaa hänen elämänpiiriään, osallistumis- ja liikkumismahdollisuuksia.

Sähköpyörätuolin käyttäjältä edellytetään:

- Ohjaustavan hallintaa
- Riittävää näkö- ja ympäristön havainnointikykyä

- Motivaatiota, oma-aloitteisuutta, tavoitteellisuutta
- Muiden liikkujien ja liikenteen huomioimista ja ymmärrystä vaarasta
- Esteetöntä kulkua kodista ulos ja sisälle
- Apuvälineen säilytykseen ja lataamiseen soveltuvaa lämmintä ja kuivaa tilaa

(Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet, STM 2005)

Pienille lapsille, joiden käyttöedellytykset eivät täytä edellä kuvattuja vaatimuksia, voidaan sähköpyörätuoli lainata ajoharjoittelua varten. Vastuu tuolin käytöstä on silloin lapsen vanhemmilla ja muilla lähihenkilöillä.

Työnjako

Sähköpyörätuolin ja sähkömopedin tarvearvioinnista aikuispotilaiden osalta vastaa KYSin fysiatrian klinikka, lapsipotilaiden osalta kuntoutusklinikan apuvälineyksikkö. Sähköisten liikkumisapuvälineiden hankinnasta vastaa Kysin apuvälineyksikkö.

Arviointiin pääsy edellyttää potilaan tavanneen lääkärin lähetteen, joka osoitetaan em. yksiköihin.

Lähetteestä tulee ilmetä:

- Kuvaus apuvälineen tarvitsijan toimintakyvystä ja yleisilasta
- Fysioterapeutin tekemään kotikäyntiin perustuva kuvaus henkilön omatoimisesta, päivittäiseen elämään liittyvistä liikkumistarpeista ja mahdollisuuksista, sekä asuinloista, toimintaympäristöstä ja niiden soveltuvuudesta sähköisen liikkumisvälineen käyttöön (mm. esteettömyys)
- Kuvaus henkilön palvelukokonaisuudesta
- Apuvälineen tarvitsijan omat tavoitteet ja motivaatio
- Näkökyky ja mahdolliset näkökenttäpuutokset
- Ajo- ja huomiokykyyn vaikuttava lääkitys
- Mahdollinen päihderiippuvuus

12 24 Pyörätuolien lisävarusteet

12 24 09 Sähköpyörätuolien lisävoimalaitteet

Sähköinen työntöapulaite

Saatavuusperusteet

Sähköinen työntöapulaite on käsikäyttöiseen pyörätuoliin kiinnitettävä lisävoimalaite, joka keventää pyörätuolin työntämistä ja näin ollen helpottaa avustavan henkilön työtä. Lisävoimalaite on kiinnitettävissä ja irrotettavissa ilman työkaluja. Tapauskohtaisesti harkitaan kiinnitetäänkö lisävoimalaite asiakkaan omaan pyörätuoliin vai hankitaanko pyörätuoli - lisävoimalaitekokonaisuus.

Ensisijaisesti kunnassa pyritään järjestämään muita tukitoimia ja palveluita avustajan työn helpottamiseksi ja lainataan asiakkaalle mahdollisimman helposti liikuteltava pyörätuoli. Sähköistä työntöapua harkittaessa tarvitaan kuvaus siitä mistä henkilö omassa toimintaympäristössään selviää, mistä ei. Jo läheteeseen tulee liittää sosiaalityöntekijän arvio kotitilanteesta, käytössä olevista palveluista ja tukitoimista ja siitä onko kunnalla mahdollisuuksia järjestää muita tukitoimia.

Työntöapulaitteen hankinta on toissijainen ratkaisu ja voi tulla kysymykseen silloin, kun henkilö sairauden tai vamman aiheuttaman toimintakyvyn rajoituksen vuoksi ei kykene liikkumaan muiden apuvälineiden, kuten käsikäyttöisen tai sähköpyörätuolin avulla omassa toimintaympäristössään. Työntöapulaite voidaan lainata omatoimisuuden lisäämiseksi liikkumiseen ja kodin ulkopuoliseen osallistumiseen motivoituneelle henkilölle, jonka työntämiseen avustajan voimat eivät riitä (esim. kookas, painava henkilö). Laitteen käyttöön saannin edellytyksenä on, että avustaja pystyy käyttämään laitetta turvallisesti ja tarvittaessa asentamaan laitteen pyörätuoliin. Asunnossa tulee olla lämmin laitteen säilytykseen ja akkujen lataamiseen soveltuva tila.

Työnjako

Sähköisen työntöapulaitteen hankinnasta vastaa erikoissairaanhoido (KYSin apuvälineyksikkö).

Arviointiin pääsy edellyttää potilaan tavanneen lääkärin lähetteen ja liitteenä olevan sosiaalityöntekijän lausunnon, jotka lähetetään KYSin fysiatrian poliklinikalle.

Sähköinen kelauksen keventäjä

Saatavuusperusteet

Sähköinen kelauksen keventäjä on käsikäyttöiseen pyörätuoliin asennettava akkukäyttöinen laite, joka keventää pyörätuolin kelattavuutta jopa 70%. Sähköinen kelauksen keventäjän käyttöönotto on perusteltua silloin, kun pyörätuolia käyttävän henkilön itsenäinen suoriutuminen on rajoittunut sen vuoksi, että hän voimien vähyyden, nivelten kipeytymisen tai muun toimintarajoituksen vuoksi ei ky-

kene kelaamaan pyörätuolia kuin hyvin lyhyitä matkoja.). Sähköisen kelauksen keventäjän tulee tukea asiakkaan kokonaiskuntoutusta ja lisätä omatoimisuutta sekä laajentaa hänen elämänpiiriään, osallistumis- ja liikkumismahdollisuuksia.

Käyttäjältä edellytetään:

- Kaksikätesen kelaamisen hallintaa
- Riittävää näkö- ja ympäristön havainnointikykyä
- Motivaatiota, oma-aloitteisuutta, tavoitteellisuutta
- Apuvälineen säilytykseen ja lataamiseen soveltuvaa lämmintä ja kuivaa tilaa

Työnjako

Sähköisen kelauksen keventäjän tarvearvioinnista vastaa KYSin fysiatrian klinikka ja hankinnasta KYSin kuntoutusklinikan apuvälineyksikkö.

Arviointiin pääsy edellyttää potilaan tavanneen lääkärin lähetteen, joka osoitetaan fysiatrian klinikkaan.

Lähetteestä tulee ilmetä:

- Kuvaus apuvälineen tarvitsijan toimintakyvystä ja yleisilasta
- Fysioterapeutin tekemään kotikäyntiin perustuva kuvaus henkilön omatoimisesta, päivittäiseen elämään liittyvästä liikkumistarpeesta ja mahdollisuuksista, sekä asuinloista, toimintaympäristöstä ja niiden soveltuvuudesta sähköisellä kelauksenkeventäjällä varustetun pyörätuolin käyttöön suhteutettuna asiakkaan toimintakykyyn
- Kuvaus henkilön palvelukokonaisuudesta
- Apuvälineen tarvitsijan omat tavoitteet ja motivaatio
- Näkökyky ja mahdolliset näkökenttäpuutokset

12 27 Muut kulkuvälineet

12 27 03 Rattaat

Saatavuusperusteet

Erikoisvarustellut rattaat voidaan hankkia / lainata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi vaikeavammaiselle lapselle, kun tavanomaiset rattaat eivät anna sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakyvyn vuoksi riittävää tukea tai istuma-asennon säätömahdollisuutta istumiseen. Rattaat voidaan hankkia liikkumisen apuvälineeksi myös kokonsa tai ikänsä puolesta rattaiden käyttöäin

ohittaneelle vaikeavammaiselle lapselle, jonka toimintakyky ja elämäntilanne huomioiden on apuvälinealan ammattihenkilön tekemän arvioinnin perusteella tarkoituksenmukaisempaa käyttää ulkona liikuttaessa rattaita kuin pyörätuolia.

Työnjako

Rattaat voidaan hankkia / lainata hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta.

12 30 Siirtymisvälineet

12 30 Kääntymisvälineet

Erilaisia siirtymistä ja kääntymistä mahdollistavia ja helpottavia apuvälineitä, kuten liukulautoja ja -mattoja, kääntölevyjä, ja -mattoja sekä kohottautumistelineitä voidaan hankkia / lainata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi, henkilölle, joka sairauden tai vamman vuoksi alentuneen toimintakykynsä vuoksi ei suoriudu kyseisistä toimista ilman apuvälineitä, tai siirtymiseen ilman apuvälineitä liittyy selkeä turvallisuusriski. Ensisijaisena tavoitteena on tukea ja mahdollistaa kotona selviytymistä. Apuvälineen käyttöönotto on perusteltua mikäli se mahdollistaa henkilön itsenäisen siirtyminen tai vuoteesta nousun tai helpottavat vaikeavammaisen henkilön omaisen / avustajan työtä ja jaksamista ratkaisevasti.

Siirtymisen / kääntymisen apuvälineen hankinnan edellytyksenä on että:

- Henkilö ja / tai hänen avustajansa on saanut fysio- tai toimintaterapeutin ohjausta siirtymistekniikoissa eikä niillä ole saavutettu riittävää tulosta
- Siirtymisen / kääntymisen apuvälineen toimivuus ja käytön turvallisuus arvioidaan terveydenhuollon apuvälinealan ammattilaisen toimesta kotikäynnin yhteydessä

Työnjako

Siirtymis- ja kääntymisapuvälineiden hankinnasta / lainauksesta vastaa perusterveydenhuolto.

12 36 Henkilönostolaitteet

12 36 03 Nostolaitteet pyörälliset, nostokankailla ja / tai nostovaljailla

12 36 04 Nostolaitteet, pyörälliset henkilön seisovassa asennossa nostavat

12 36 12 Nostolaitteet, seinään tai lattiaan ja / tai kattoon kiinnitettävät

Saatavuusperusteet

Nostolaitteen käyttöönotto on perusteltua, kun henkilön siirtymiset esim. vuoteesta pyörätuoliin ovat sairaudesta tai vammasta johtuvan toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi vaikeutunut niin, että:

- siirtyminen avustettuna ei onnistu ilman apuvälineitä tai kevyempien apuvälineratkaisujen turvin (siirtymis- ja avustamisteknikkojen hallinta tarkistettava)
- siirtyminen muilla em. keinoilla ei ole turvallista
- siirtyminen muilla em. keinoilla kuormittaa kohtuuttomasti avustajaa

Avustettavan ja avustajan tulee olla motivoituneita nostolaitteen käyttöön. Välineen luovuttava apuvälinealan ammattihenkilö vastaa siitä, että laitetta käyttävä henkilö saa riittävän käytön opastukseen ja pystyy käyttämään sitä turvallisesti.

Nostolaitteen ja -liinujen valinta perustuu apuvälinealan ammattilaisen tekemään henkilön toimintakyky- ja käyttöympäristön arvioon. Yleensä ensisijainen vaihtoehto on pyörällinen nostolaite. Mikäli edellä mainittu ei sovellu esim. tilan ahtauden vuoksi arvioidaan kattoon kiinnitettävän nostolaitteen käyttömahdollisuutta. Kattonosturia hankittaessa on katon rakenteiden kestävyys tarkistettava esim. kunnan rakennusmestarin toimesta käyttöturvallisuuden varmistamiseksi.

Työnjako

Pyörällisen nostolaitteen hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto, kattoon kiinnitettävän nostolaitteen hankkii sosiaalityö vammaispalveluna.

15 Kodinhoitovälineet

15 03 Ruuanlaittovälineet

15 06 Astianpesuvälineet

15 09 Syömisen ja juomisen apuvälineet

15 15 Ompelu- ja vaatehuoltovälineet

15 15 21 Sakset

Saatavuusperusteet

Kodinhoitoon liittyvät, tavanomaiset välineet hankkii jokainen pääsääntöisesti itse. Lääkinnällisenä kuntoutuksena voidaan apuvälinealan asiantuntijan tekemän yksilöllisen arvion perusteella hankkia kodinhoitoon liittyviä välineitä, henkilölle, jonka on toimintakyky sairauden tai vamman vuoksi alentunut niin, ettei hän suoriudu kodin hoitoon liittyvistä tehtävistä tavanomaisin ratkaisuin. Edellytyksenä on että:

- apuväline on päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen kannalta välttämätön
- apuväline mahdollistaa itsenäisen suoriutumisen
- apuväline lisää turvallisuutta
- apuväline on ominaisuuksiltaan sellainen, että se vähentää niveliin kohdistuvaa kuormitusta ja ehkäisee vamman pahenemista (esim. nivelen virheasento)

Työnjako

Lääkinnällisen kuntoutuksen saatavuusperusteet täyttäviä kodinhoitovälineitä hankitaan hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta.

18 Asuntojen ja muiden tilojen varusteet ja lisälaitteet

18 03 Pöydät

Saatavuusperusteet

Erikoisvarustelut pöytä, esim. työpöytä tai luku- ja vuodepöytä voidaan hankkia / lainata tilanteessa, jossa henkilö sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakykynsä vuoksi ei pysty suoriutumaan välttämättömistä päivittäisistä toiminnoista tavanomaisin ratkaisuin. Tällaisia tilanteita voi olla mm. luku- ja vuodepöydän lainaaminen pääasiassa vuoteessa olevalle henkilölle mahdollistamaan omatoimista ruokailua, lukemista jne. tai säädettävän työpöydän hankinta lapselle / koululaiselle,

jonka käsien motoriikka on sairauden tai vamman vuoksi häiriintynyt siten, että hallitun toiminnan saavuttaminen edellyttää pöydän kallistus- tai muuta säätömahdollisuutta, joita ei tavanomaisissa työpöydissä ole.

Pöydän hankinnan edellytyksenä on, että ergonomia- ja kevyemmät apuvälineratkaisut on kokeiltu eikä istuma-asennon tai työtuolin säädöllä saavuteta riittävää vaikutusta toimintakykyyn.

Työnjako

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen saatavuusperusteet täyttävän pöydän hankinnasta aikuisille vastaa perusterveydenhuolto, lapsille hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuolto tai erikoissairaanhoido.

18 09 Istuimet

18 09 06 Jakkarat ja seisontatuolit (seisomatuki)

Saatavuusperusteet

Istuma-/seisomatukituolin hankinta lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi voi tulla kyseeseen, kun henkilö vamman tai sairauden aiheuttaman toimintakyvyn alenemisen vuoksi ei pysty suoriutumaan seisten tehtävistä välttämättömistä päivittäisistä toiminnoistaan. Seisontatuen hankinnan edellytyksenä on että:

- kyseisiä toimia ole mahdollista tehdä tavanomaista tuolia käyttäen
- henkilö ei esim. vaikeiden lonkkien liikerajoitusten vuoksi pysty istumaan
- tarve on pitkäaikainen / pysyväisluonteinen
- seisontatuki lisää henkilön omatoimisuutta

Seisontatuen hankinta voi olla perusteltua esim. henkilölle, joka sairauden tai vamman vuoksi ei pysty seisomaan niin kauan, että selviytyisi astioiden tiskaamisesta, sillittämisestä tms. tehtävistä, mutta suoriutuu niistä seisontatuen kanssa.

18 09 09 Lonkkatuolit

Lonkkatuoli voidaan hankkia / lainata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi henkilölle, joka sairauden tai vamman vuoksi tulleen lonkan vaikean liikerajoitusten vuoksi ei pysty istumaan normaalilla

tuolilla. Tuolin hankinnan edellytyksenä on, että tarve on pitkäaikainen / pysyväisluonteinen. Lyhytaikaiseen, tilapäiseen tarpeeseen (esim. lonkan keinonivelleikkauksen jälkeen) lainataan lonkkatyyny.

18 09 21 Tuolit, erityisvalmisteiset (erityistyötuolit, lasten erityistuolit)

Erytyistyötuoli voidaan hankkia lääkinällisenä kuntoutuksena henkilölle, joka sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakykynsä vuoksi tarvitsee erikoisvalmisteisen tuolin selviytyäkseen välttämättömistä päivittäisistä toiminnoistaan. Tällaisia tilanteita voi olla esim. pyörällisen, käsijarrulla varustetun työtuolin hankinta henkilölle, joka ei jaksa seisoa tai kävellä niin paljon, että suoriutuisi esim. keittiöaskareista eikä toimiminen pyörätuolista käsin ole mahdollista tilankäytöstä tai muista vastaavista syistä johtuen.

Liikuntavammaiselle lapselle voidaan hankkia erityistuoli silloin, kun tavallinen tuoli ei anna riittävää tukea hyvän istuma-asennon saavuttamiseksi tai yläraajojen toiminnan, esimerkiksi ruokailun tai muiden apuvälineiden, kuten kommunikaattorin tai tietokoneen käytön mahdollistamiseksi (huom! mm. vaikeasti liikuntavammaiset lapset). Erytyistuolin käytön tavoitteena voi olla myös virheasentojen ehkäisy ja spastisuuden vähentäminen. Erytyistuoli ja sen lisävarusteiden tarve arvioidaan ja sovitaan aina yksilöllisesti yhteistyössä terveydenhuollon apuvälinealan asiantuntijan ja lapsen hyvin tuntevan fysio- tai toimintaterapeutin kanssa.

Työnjako

Tuolien hankinnasta aikuisille vastaa perusterveydenhuolto, lapsille hoitovastuun mukaisesti joko perusterveydenhuolto tai erikoissairaanhoido.

18 09 34 Selkätuet

Saatavuusperusteet

Erillisen selkätuen hankinta lääkinällisenä kuntoutuksena pyörätuoliin, työtuoliin tai auton istuimeen voi tulla kyseeseen mm. silloin, kun tavanomainen selkätuki ei ole riittävä istumisen tai asennon ylälapidon kannalta henkilön lääketieteellisesti todetun sairauden tai vamman aiheuttaman toimintakyvyn alenemisen vuoksi. Selkätuen toimivuus tulee aina kokeilla ja arvioida apuvälinealan asiantuntijan, fysio- tai toimintaterapeutin ohjauksessa ennen varsinaista hankintaa. Selkätuen tulee lisätä henkilön omatoimisuutta ja mahdollistaa pidempiaikainen istuminen.

Työnjako

Selkätukien hankinnasta vastaa ensisijaisesti perusterveydenhuolto, sähköpyörätuolien osalta KYSin apuvälineyksikkö.

18 09 42 Istuintyynynt ja alustat (painehaavatyynynt)

18 09 45 Selkätyynynt ja selkätuet (painetta tasaavat)

Saatavuusperusteet

Painetta tasaavien istuin- ja selkätyynyjen hankinta voi tulla kyseeseen silloin, kun henkilö sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakyvyn vuoksi ei pysty vaihtamaan asentoa / keventämään kuormitusta istuessaan, jolloin paineavaumariski on kohonnut. Istuin- / selkätyynynt valitaan aina apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvion perustella sen mukaan onko tavoitteena painehaavojen ehkäisy, hoito vai istuma-asennon tukeminen tai korjaaminen.

Työnjako

Painehaavatyynyjen hankinnasta aikuisille vastaa ensisijaisesti perusterveydenhuolto lukuun ottamatta sähköpyörätuoleihin tarvittavia tyynyjä joiden hankinnasta vastaa KYSin apuvälineyksikkö. Lasten tarvitsemat istuintyynynt hankitaan hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta.

18 12 Sängyt

18 12 10 Sängyt ja irrotettavat sängynpohjat / patja-alustat, sähkösäätöiset (sähkötoimiset kotihoitosängyt)

Saatavuusperusteet

Sähkösäätöinen sänky voidaan hankkia / lainata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi mikäli se lisää henkilön itsenäistä suoriutumista päivittäisistä toiminnoistaan, kuten mahdollistaa omatoimisen eritasosiirtymisen esim. pyörätuolin ja sängyn välillä tai omatoimisen asennon vaihdon paljon vuoteessa olevalle. Edellytyksenä on, että muut kevyemmät ratkaisut, kuten sängyn korottaminen korotuspallikoilla, sängyn päädyn kohotin tai nousutuki on apuvälinealan ammattilaisen ohjauksessa kehitetty ja osoittautuneet riittämättömiksi. Sähkösäätöinen sänky voidaan lainata myös kotona asuvalle liikuntakyvyttömälle henkilölle, mikäli se helpottaa omaisen tai avustajan työtä siinä määrin, että mahdollistaa henkilön kotona asumisen. Lähtökohtaisesti sähkösäätöisen sängyn tarve tulee olla

pitkäaikainen. Poikkeuksen edelliseen muodostaa mm. terminaalivaiheen potilaan kotona hoitamisen mahdollistaminen.

Työnjako

Sähkösäätöisten sänkyjen hankinnasta aikuisille vastaa perusterveydenhuolto, lapsille hoitovastuun mukaisesti joko perusterveydenhuolto tai erikoissairaanhoido.

18 12 18 Patjat (painehaavapatjat)

Painehaavapatja voidaan hankkia / lainata henkilölle jonka toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut niin, että omatoiminen asennon vaihtaminen vuoteessa ei onnistu ja riski saada painehaavaumia on kohonnut. Patjan valinta tehdään apuvälinealan asiantuntijan tekemän arvion perusteella. Valintaan vaikuttaa ensisijaisesti se onko kyseessä painehaavaumien ennaltaehkäisy vai hoito. Painehaavaumapatjan hankinta voi olla perusteltua myös mikäli se vähentää avun tarvetta, esim. yöaikaan tapahtuvia omaisen / avustajan tekemiä asennon vaihtamisia ja näin tukee omaisen jaksamista sekä mahdollistaa kotona asumisen.

Työnjako

Painehaavapatjojen hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

18 12 24 Selkä- ja jalkanojat säädettävät

Sängynpäädyn kohottaja voidaan hankkia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi henkilölle, jonka toimintakyky on sairauden tai vamman seurauksena alentunut siten, että asennon vaihtaminen tai vuoteesta siirtyminen eivät onnistu kevyempien ratkaisujen turvin. Sängynpäädyn kohottimen hankinta voi olla perusteltua myös vaikeaa ahtauttavaa hengityselinsairautta sairastavan tai esim. hengitysvaikeuksista kärsivän neurologisen potilaan nukkumisen tai vuoteessa olon helpottamiseksi.

Työnjako

Sängynpäädyn kohottajien hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

18 15 Huonekalujen korkeudensäätövälineet

18 15 03 Korotuspalikat ja jalat

Sängyn jalan korokkeita voidaan lainata helpottamaan henkilön omatoimista siirtymistä sängystä tai sänkyyn, silloin, kun se on sairauden tai vamman vuoksi alentuneen toimintakyvyn vuoksi vaikeutu-

nut. Korotuspalikat voidaan lainata myös tilapäiseen käyttöön, kun siirtyminen esim. selkä- tai lonk-
kaleikkauksen jälkeen ei normaalikorkuisesta vuoteesta ei ole mahdollista tai sallittua.

Työnjako

Sängynjalan korokkeiden hankinnasta / lainaamisesta vastaa perusterveydenhuolto.

18 18 Tukeutumisvälineet

18 18 03 Käsijohteet ja tukikaiteet

18 18 06 Tukikahvat ja kädensijat

Saatavuusperusteet

Erilaisia kiinteästi asennettavia kaiteita, tukikahvoja ja kädensijoja voidaan hankkia ja asentaa vammais-
palveluna vaikeavammaisen henkilön kotiin silloin, kun tuen saanti turvallisen, omatoimisen
liikkumisen tai siirtymisen kannalta on välttämätöntä.

Työnjako

Kustannuksista vastaa kotikunnan sosiaalitoimi vammaispalvelulain mukaisina asunnonmuutostöinä.
Vamman tai sairauden vaatimat, välttämättömät muutostyöt korvataan kokonaan. Käsijohteita ja tu-
kikaiteita voidaan myöntää myös sosiaalihuoltolain mukaisina asunnonmuutostöinä.

18 21 03 Oven avaajat ja sulkijat (sähköiset ovikoneet)

Sähköinen ovenavausmekanismi voidaan hankkia vaikeavammaisen henkilön asunnon ja / tai hissien
oveen silloin kun:

- Henkilö ei vammansa / sairautensa vuoksi alentuneen toimintakykynsä vuoksi pysty avaamaan
ja sulkemaan ovea muiden kevyempien apuvälineratkaisujen avulla
- Sähköinen ovenavausmekanismi on välttämätön itsenäisen asumisen kannalta
- Sähköinen ovenavausmekanismi on välttämätön itsenäisen liikkumisen kannalta (esim. liikkumi-
nen pyörätuolilla tai muilla apuvälineillä)

Työnjako

Sähköisen ovenavauskoneen hankkimisesta ja asennuksesta koituvat kustannukset voidaan kustan-
taa vammaispalvelulain mukaisina asunnonmuutostöinä, jolloin kustannuksista vastaa kotikunnan
sosiaalitoimi.

Hakemus ja tarvittavat liitteet:

- Vanhusten ja vammaisten asuntojen varustamis-, korjaus- ja muutostyöt lomakkeella tai vapaa-
muotoisella hakemuksella
- Lääkärin lausunto, josta ilmenee henkilön vamma / sairaus ja liikunta-/ toimintakyvyn kuvaus
- Luotettava selvitys asunnon omistussuhteista (kauppakirja, perukirja)
- Asunnon omistajan lupa muutostöihin (sitoumus-lomake)
- Kuntoutusohjaajan, fysioterapeutin tai toimintaterapeutin suositus

Mikäli henkilön toimintakyky edellyttää laajempaa ympäristönhallintalaitteiden hankintaa, johon liittyy sähköisen ovenavauskoneiston tarve, on kyseessä lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineratkaus, jolloin hankinnasta vastaa KYSin apuvälineyksikkö. Kts. sivu 84, luokka 24 12 Ympäristönhallinta-järjestelmät.

18 30 Hissit , nostotasot, porrashissit ja luiskat

18 30 06 Nostotasot ja pyörätuolihissit

Nostotasoilla ja pyörätuolihisseillä tarkoitetaan tasolla varustettuja nostolaitteita, jotka liikkuvat kahden tai useamman tason välillä. Niissä ei ole kattoa eivätkä ne liiku kuilussa.

18 30 09 Porrashissit

Porrashissillä tarkoitetaan välinettä, jossa on istuin tai taso kiinnitettynä yhteen tai useampaan kiskoon, ja jotka mukailevat portaikon muotoa ja kulmaa. Ryhmään kuuluvat porrashissit, jotka nostavat pyörätuolin.

Saatavuusperusteet

Vaikeasti liikuntavammaisen henkilön asuntoon voidaan hankkia ja asentaa nostotaso, pyörätuoli- tai porrashissi mikäli henkilön toimintakyky on sairauden tai vamman vuoksi alentunut niin, että selviytyminen asunnossa ei muutoin onnistu. Hankinnan edellytyksenä on:

- henkilön kokonaiselämäntilanteen laaja kartoitus
- muut asunnonmuutostyöratkaisut asunnossa toimimisen mahdollistamiseksi on selvitetty
- asunnon vaihtaminen esteettömämpään ei henkilön kokonaiselämäntilanne huomioiden tule kyseeseen
- on välttämätön päivittäisten toimintojen kannalta
- lisää itsenäisen toimimisen / liikkumisen mahdollisuuksia

18 30 18 Luiskat, kiinteät

Saatavuusperusteet

Kiinteät luiskat voidaan rakentaa apuvälineiden, kuten pyörätuolin tai rollattorin avulla liikkuvan liikuntavammaisen henkilön asuntoon, jossa on portaita, jotka estävät henkilön liikkumisen asunnon sisällä tai asuntoon ja asunnosta pois. Edellytyksenä on, että tasoero on korkeus ja rakenteelliset seikat huomioiden mahdollista.

Työnjako

Pyörätuoli- ja porrashissien sekä kiinteiden luiskien hankinta voidaan kustantaa vammaispalvelulain mukaisina asunnonmuutostöinä, jolloin kustannuksista vastaa kotikunnan sosiaalityö. Kiinteät luiskat voidaan myöntää myös sosiaalihuoltolain mukaisena asunnonmuutostöinä. Pyörätuoli- ja porrashissit myönnetään käyttöön, jolloin niiden huolto- ja korjauskuluista vastaa sosiaalityö.

Hakemus ja tarvittavat liitteet:

- Vanhusten ja vammaisten asuntojen varustamis-, korjaus- ja muutostyöt lomakkeella tai vapaa-muotoisella hakemuksella
- Lääkärin lausunto, josta ilmenee henkilön vamma / sairaus ja liikunta-/ toimintakyvyn kuvaus
- Luotettava selvitys asunnon omistussuhteista (kaupparikirja, perukirja)
- Asunnon omistajan lupa muutostöihin (sitoumus-kaavake)
- Kuntoutusohjaajan, fysioterapeutin tai toimintaterapeutin suositus

18 30 12 Porraskiipijät

Saatavuusperusteet

Porraskiipijä voidaan hankkia helpottamaan pyörätuolilla liikkuvan kerrostalossa asuvan tai useammassa tasossa olevassa asunnossa, asunnosta / asuntoon pääsyä, silloin kun tasoerojen välillä ei ole hissiä. Porraskiipijän käyttöönotto edellyttää, että avustava henkilö hallitsee kiipijän käytön ja por-

taat ovat rakenteeltaan sellaiset, että laitetta voi käyttää turvallisesti. Ennen laitteen hankintaa pitkäaikaiseen käyttöön tulee selvittää onko pyörätuolia käyttävän henkilön mahdollista muuttaa esteettömämpään asuntoon.

Työnjako

Porraskiipijän hankinnasta / lainauksesta vastaa terveydenhuolto.

18 30 15 Luiskat, siirrettävät

Siirrettävät pyörätuoliluiskat voidaan lainata sairauden tai vamman vuoksi alentuneen toimintakykyssä vuoksi pyörätuolia käyttävälle henkilölle, jonka aktiivinen liikkuminen (esim. kyläily, yhteiskunnallinen osallistuminen, harrastuksiin pääsy yms.) edellyttää irtoluiskien käyttöä.

Työnjako

Luiskien hankinnasta / lainauksesta vastaa perusterveydenhuolto.

21 Kommunikointivälineet ja havaitsemisvälineet

Näkövammaistan apuvälinepalvelut

Näkövammaisen on henkilö, jonka:

- paremman silmän näköterveys parhaalla toteutettavissa olevalla lisäkorjauksella on heikompi kuin 0.3 tai
- binokulaarisen näkökentän halkaisija horisontaalitasossa on pienempi kuin 60 astetta tai
- näkökyky on muusta syystä heikentynyt siten, että haitta-aste on 50% tai suurempi.

Heikkonäköisten apuvälinepalvelut

KYSin silmätautien klinikasta toimitetaan heikkonäköisten tarvitsemia apuvälineitä, kun paremman silmän keskeinen näkö on alle 0.3 tai näkökentän halkaisija on enintään 20 astetta tai jokin muu syy aiheuttaa vastaavan näkövammaisuuden

12 39 Suunnistautumisvälineet

12 39 03 Näkövammaisten valkoiset kepit

Saatavuusperusteet ja työnjako

Hankitaan näkövammaiselle henkilölle perusterveydenhuollon toimesta.

21 03 Optiset välineet

21 03 03 Silmäläsilinssit

Saatavuusperusteet

1. Afakian korjauslasit aikuisille aikaisintaan kolmen vuoden välein. Lasten kohdalla uusimisväli lääkärin harkinnan mukaisesti enintään kerran vuodessa.

2. Karsastuksen ja/tai toiminnallisen heikkonäköisyyden aktiiviseen hoitoon tarkoitetut lasit 10-ikävuoteen saakka enintään kerran vuodessa.

3. Prismalasisit yli 10-vuotiaille silloin, kun kaksoiskuvat häiritsevät jatkuvasti pareettisen karsastuksen vuoksi tai silmän postoperatiiviseen tilaan liittyen, esim. verkkokalvon kiinnitysleikkauksen jälkeen.

4. Silmäsairauksien, esim. sarveiskalvon rakennepoikkeavuuksien (keratoconus) hoitoon määrättyt piilolasit korvataan kerran vuodessa ja sankalasisit yksitehoisina kolmen vuoden välein. Piilolasiensa kanssa käytettäviä ”ikänäkölaseja” ei toimiteta maksuttomasti KYS:sta.

21 03 09 Piilolinssit

Piilolasit hankitaan lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineenä silloin, kun niiden käytölle sankalasiensa asemesta on lääketieteelliset perusteet, esim. toispuoleinen afakia. Uusimisväli on pehmeiden piilolasiensa osalta 6 kk, jatkuvakäyttöisten osalta 3-6 kk ja puolikovien osalta vähintään vuosi.

21 03 06 Silmälasikehykset

Silmälasikehykset hankitaan näkövammaisen henkilön tarvitsemiin, edellä kuvatuin perustein saataviin silmälasihin lääkinällisenä kuntoutuksena KYSin näkökeskuksessa olevasta kehysmallistosta.

Työnjako

Näkövammaisen henkilön tarvitsemat, edellä kuvatuin perustein saatavat piilolinssit ja silmälasit kehyksineen hankitaan lääkinällisenä kuntoutuksena KYSin silmätautien klinikan toimesta.

21 03 12 Suurennuslasit ja luupit, valolliset**21 03 15 Suurennuslasit ja luupit, ilman valoa****21 03 18 Kiikarit ja kaukoputket****21 03 21 Kiikarilasit****21 03 30 Vahvalla lähilisällä varustetut linssit ja linssijärjestelmät****Saatavuusperuste ja työnjako**

Hankitaan näkövammaiselle tai heikkonäköiselle lääkärin tekemän yksilöllisen arvioinnin perusteella.

Työnjako

Arvioinnista ja hankinnasta vastaa KYSin näkökeskus.

21 03 36 Valonsuodattimet (absorptiolasit)**Saatavuusperusteet**

Hankitaan näkövammaiselle henkilölle kontrastin parantamiseksi ja häikäisyn estämiseksi lääkärin tekemän yksilöllisen arvioinnin perusteella.

Työnjako

Tarvearvioinnista ja hankinnasta vastaa KYSin näkökeskus.

21 06 Elektro-optiset välineet**21 06 09 Suurentavat ohjelmat**

Suurentava tietokoneohjelma hankitaan näkövammaiselle henkilölle erityisperustein, yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella KYSin näkökeskuksen toimesta.

21 12 Tietokoneet

Saatavuusperusteet

Lääkinnällisenä kuntoutuksena näkövammaisen henkilö voi yksilöllisen arvioinnin perusteella saada, tietokoneen käytön kannalta välttämättömät apuvälineet. Peruslaitteen (tietokoneen) tarvitsija hankkii itse tai vuokraa sen Näkövammaisten Keskusliiton mikrolainaamosta. Tarvekartoituksen perusteella suositelluista ohjelmista ja laitetarpeista keskustellaan KYSin näkökeskuksen kuntoutustyöryhmässä. Hankittavien apuvälineiden ja ohjelmien käyttökoulutus ostetaan yksityiseltä ATK-kouluttajalta. Koulutus tapahtuu asiakkaan kotona tai työpaikalla.

21 06 09 Suurentavat ohjelmat

Suurentava tietokoneohjelma hankitaan näkövammaiselle henkilölle erityisperustein, yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella KYSin näkökeskuksen toimesta.

Työnjako

Näkövammaisen henkilön tietokoneen käytön kannalta välttämättömät ohjelmat ja apuvälineet arvioidaan ja hankitaan KYSin näkökeskuksen toimesta.

21 15 Kirjoituskoneet ja tekstinkäsittelylaitteet

21 15 12 Mekaaniset pistekirjoituskoneet

21 15 15 Sähköiset pistekirjoituskoneet

KYSin näkökeskus voi vuokrata pistekirjoituskoneen yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella Näkövammaisten keskusliitosta.

21 30 Nauhurit ja radiolaitteet

21 30 03 Kasettinauhurit

Saatavuusperusteet

Kasettinauhuri voidaan hankkia näkövammaiselle henkilölle lääkitäntällisenä kuntoutuksena äänitteiden kuuntelua varten yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella.

Työnjako

Nauhurien tarve arvioidaan joko KYSin näkökeskuksessa tai perusterveydenhuollossa. Nauhurien hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

21 30 09 Piennauhurit**Saatavuusperusteet**

Äänentoistolaite (piennauhuri tai Daisy-kuuntelulaite) voidaan lainata näkövammaiselle henkilölle muistiinpanojen tekemistä, kirjeenvaihtoa tai äänikirjojen kuuntelua varten yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella.

Työnjako

Piennauhurien tarve arvioidaan joko KYSin näkökeskuksessa tai perusterveydenhuollossa. Hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

21 33 TV- ja videolaitteet**21 33 12 TV-järjestelmät suljetut (lukutelevisiot)****Saatavuusperusteet**

Näkövammaisen henkilö saa käyttöönsä lukutelevision pääsääntöisesti silloin, kun muut optiset apuvälineet eivät riitä normaalikokoisen tekstin lukemiseen ja laite on välttämätön apuväline jokapäiväisen selviytymisen kannalta.

Työnjako

Tarvearvioinnista vastaa KYSin näkökeskus. Näkökeskus vuokraa tarvittavat lukutelevisiot Näkövammaisten keskusliitosta ja hankkii erikseen muut tarpeelliseksi katsotut lisälaitteet.

21 36 Puhelimet ja puhelimen käytön apuvälineet**Saatavuusperusteet**

Isonäppäinpuhelin voidaan yksilöllisen harkinnan perusteella kustantaa näkövammaiselle henkilölle kokonaan tai osittain vammaispalveluna silloin, kun tavallisen puhelimen käyttö ei näkövammasta johtuen onnistu.

Työnjako

Tarvearvioinnista ja hankinnasta vastaa sosiaalitoimi.

Matkapuhelimen lisäohjelmat (Talks), joiden avulla näkövammaisen henkilö voi lähettää tekstiviestejä ja käyttää matkapuhelimen muita perustoimintoja kuten osoitekirjaa, kalenteria tai herätyskelloa voidaan hankkia yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella.

Työnjako

Tarvearvioinnista ja hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

09 51 Kellot**Saatavuusperusteet**

Näkövammaisen henkilö voi saada näkövammaiselle suunnitellun kellon lääkinällisenä kuntoutuksena yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella.

Työnjako

Näkövammaisille tarkoitettujen kellojen tarvearvioinnista ja hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

06 30 21 Silmäproteesit**Saatavuusperusteet**

Silmäproteesi voidaan hankkia henkilölle, jolta puuttuu toinen tai molemmat silmät.

Työnjako

Silmäproteesin arvioinnista, sovituksesta ja hankinnasta vastaa KYSin näkökeskus.

Opaskoirat**Saatavuusperusteet**

Opaskoira voidaan antaa käyttöön sokealle tai vaikeasti heikkonäköiselle, jolle jäljellä olevasta näkökyvystä ei ole hyötyä liikuttaessa oudossa ympäristössä. Opaskoira annetaan yksilöllisen tarvearvioinnin perusteella mahdollistamaan itsenäistä selviytymistä. Opaskoiran käyttäjältä edellytetään taitoa suunnistautua ja liikkua valkoisen kepin avulla. Opaskoirakoulu arvioi henkilön soveltuvuuden opaskoiran käyttäjäksi. KYSin näkökeskuksen kuntoutustyöryhmä arvioi kenet lähetetään opaskoira arviointiin Opaskoirakouluun.

Työnjako

KYSin näkökeskuksen kuntoutustyöryhmä arvioi kenet lähetetään opaskoira arviointiin Opaskoira-kouluun ja KYS maksaa opaskoiran käytöstä perittävän vuokran.

Puhetta korvaavan kommunikaation apuvälineet

21 42 Lähikommunikaatiivälineet

21 42 09 Kommunikaatiolaitteet, kannettavat

Saatavuusperusteet

Kommunikointilaitte hankitaan vaikeasti puhevammaiselle henkilölle, jolla on tarve ja edellytyksiä käyttää laitetta kommunikointinsa tukemiseen tai korvaamiseen ympäristönsä tukemana ja jonka osallistumis- ja vuorovaikutusmahdollisuuksia laite lisää. Kommunikaatiolaitteen käyttöönotto perustuu puheterapeutin koordinoimaan laaja-alaiseen kommunikoinnin ja toimintakyvyn arviointiin ja laitekokeiluihin.

Työnjako

Kommunikoinnin apuvälineiden arvioinnista ja hankinnasta vastaa pääasiallisesti KYS / Tikoteekki . Laitteet, joiden käyttöönotto ei edellytä laajempaa kommunikoinnin arviointia, esim. yhden viestin kommunikaatiolaitteet, voidaan hankkia myös perusterveydenhuollosta.

21 12 Tietokoneet

21 12 06 Tietokoneet, kannettavat

Saatavuusperusteet

KYS voi hankkia tietokoneen lisälaitteineen kommunikoinnin apuvälineeksi silloin, kun se on henkilölle kommunikaation kannalta välttämätön. Tietokoneen hankinnan edellytyksenä kommunikaatioapuvälineeksi on , että kommunikointi onnistuu jollakin AAC-menetelmällä (puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatiomenetelmä). Tietokoneen hankinta mitoitetaan (koneen tyyppi, kapasiteetti, lisävarusteet) siten, että kommunikointi sen avulla onnistuu. KYS ei hankin tietokonetta pelkästään kommunikoinnin kuntoutuksellisiin tarpeisiin.

Työnjako

KYS / Tikoteekki vastaa kommunikoinnin apuvälineeksi tarvittavien tietokoneiden tarpeen arvioinnista. Hankintakustannuksista vastaa apuvälineyksikkö.

Kuulon apuvälineet

21 45 Kuulokojeet

21 45 03 Korvan sisällä olevat kuulokojeet (Korvakäytäväkojeet)

21 45 06 Korvantauskojeet

21 45 12 Taskukuulokojeet

Saatavuusperusteet

Kuulokoje lainataan kuulovammaiselle henkilölle, joka on motivoitunut kuulokojeen käyttöön. Kuulokojeen tyyppi valitaan yhteistyössä potilaan kanssa. Perusteena valinnassa käytetään kuulokäyrää ja potilaan yksilöllisiä ominaisuuksia, esim. hienomotoriikka ja toiveet.

Kuulokojeen käyttö on perusteltua silloin, kun paremman korvan kuulokynnysten (0,5-4kHz) keskiarvo on aikuisilla >30dB. Lapset tarvitsevat kuulokojetta kielen kehityksen ja oppimisen vuoksi silloin, kun paremman korvan kuulokynnysten keskiarvo on >20dB. Pienillä lapsilla tulee kuulovika ennen kuulokojeen käyttöönottoa olla varmistettu hyväksytyillä tutkimusmenetelmillä (äänikenttä, OAE, aivorunkovasteet).

Työnjako

Aikuisten kuulokojeet lainataan joko KYSin kuulo- ja tasapainokeskuksen tai lisälmen sairaalasta. Lasten kuulokojeiden lainauksesta vastaa KYSin kuulo- ja tasapainokeskus.

21 45 15 Vibraatiokuulokojeet (Luujohtokuulokoje)

Saatavuusperusteet

Vibraatiokuulokoje lainataan kuulovammaiselle potilaalle, jolla on ulkokorvan rakenteellinen poikkeama (esim. korvanlehti on epämuodostunut ja / tai korvakäytävä puuttuu), joka estää tavanomaisen kuulokojeen käytön.

Työnjako

Vibraatiokuulokojeiden lainauksesta vastaa KYSin kuulo- ja tasapainokeskus.

21 45 18 Implantin kanssa käytettävät kuulokojeet (implantit)

Saatavuusperusteet

Sisäkorvaistutteen (implantin) yleisin saatavuuskriteeri on sanojen tunnistaminen kojeilla vähemmän kuin 50% hiljaisissa olosuhteissa 70dB SPL voimakkuudella.

Aikuisten valintakriteerit:

- kuulon menetys puheen kehityksen jälkeen
- bilateraalin sisäkorvaperäinen vaikea kuulovika
- ei riittävää apua kuulokojeesta
- sisäkorva ja kuulohermo soveltuvat implantointiin
- sitoutuminen kuntoutukseen
- ei ikärajoituksia

Lasten hoidossa keskeistä on varhaisdiagnostiikka sekä varmuus siitä, että lapsi on todella vaikeasti kuulovammainen.

Lasten valintakriteerit:

- syntymäkuurot
- bilateraalin sisäkorvaperäinen vaikea kuulovika
- riittävää kuulon toiminnallista tasoa ei ole saavutettavissa perinteisillä kuulokojeilla
- sisäkorva ja kuulohermo soveltuvat implantointiin
- perhe on motivoitunut ja sitoutunut kuntoutukseen

Työnjako

Sisäkorvaistutteen tarvearvioinnista ja hankinnasta vastaa KYSin kuulo- ja tasapainokeskus.

Muut kuulovammaisten apuvälineet

09 51 09 Herätyskellot

Saatavuusperusteet

Kuulovammaiselle suunniteltu (esim. värinäkello) voidaan lainata vaikeasti kuulovammaiselle henkilölle lääkinnällisenä kuntoutuksena silloin, kun henkilön kuulotaso on ≥ 60 dB.

Työnjako

Värinäherätyskellon lainauksesta vastaa KYSin kuulo- ja tasapainokeskus.

21 39 Äänensiirtojärjestelmät

21 39 21 Silmukkavahvistimet, silmukkavastaanottimet ja silmukat (induktiosilmukat)

Saatavuusperusteet

Induktiosilmukan hankinta on perusteltua ennen kaikkea lapsilla ja työikäisillä vaikeasti kuulovammaisilla henkilöillä, joilla kuulotaso on ≥ 60 dB ja kuulon puheenerottelukyky on huonontunut. Induktiosilmukka hankitaan yleisimmin kotiin, kouluun, päiväkotiin tai työpaikalle.

Työnjako

Lääketieteellisestä ja laitekokonaisuuden laajuuden tarvearvioinnista ja hankintasuosituksesta vastaa KYSin kuulo- ja tasapainokeskus. Induktiosilmukan hankinnasta vastaa sosiaalitoimi, KELA tai työnantaja.

21 39 27 Infrapunajärjestelmät (pienoisinduktiosilmukat)

Saatavuusperusteet

Pienoisinduktiosilmukka voidaan lainata vaikeasti kuulovammaiselle henkilölle, jonka kuulokynnystaso on ≥ 60 dB yksilöllisen harkinnan perusteella TV:n kuuntelun apuvälineeksi.

Työnjako

Tarvearvioinnista ja hankinnasta vastaa KYSin kuulo- ja tasapainokeskus.

21 48 Hälytys- ja merkinantovälineet

21 48 03 Ovikellot ja ovisoiton ilmaisimet

21 48 15 Ääni-ilmaisimet (itkuhälyttimet)

Saatavuusperusteet

Hälytysjärjestelmä, joka koostuu useammasta hälytys- ja merkinantolaitteesta (esim. ovikello, palo-varoitin, herätyskello jne.) voidaan suositella vaikeasti kuulovammaiselle henkilölle, jonka kuulotaso on ≥ 60 dB yksilöllisen harkinnan perusteella.

Työnjako

Hälytysjärjestelmän suosituksesta vastaa KYSin kuulo- ja tasapainokeskus. Hankinnasta ja asentamisesta vastaa sosiaalitoimi.

24 Tuotteiden ja tavaroiden käsittely- ja kuljetusvälineet

24 06 Pakkausten käsittelyvälineet

24 27 Kiinnitysvälineet

Saatavuusperusteet

Apuvälineitä pullojen, purkkien tai muiden vastaavien avaamiseen, imukuppeja ja liukuestealustoja tavaroiden paikallaan pysymisen edistämiseksi voidaan hankkia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi henkilölle, joka sairauden tai vamman seurauksena alentuneen toimintakykynsä vuoksi (esim. yksikätsyys, rajoittunut puristusote tai heikko puristusvoima) ei suoriudu päivittäisistä toiminnoistaan ilman kyseisiä apuvälineitä. Edellytyksenä on, että ne edistävät itsenäistä suoriutumista.

Työnjako

Edellä mainittujen apuvälineiden hankinta toteutetaan hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa.

24 21 Otteen pidentimet (tarttumapihdit)

24 18 03 Tarttumisvälineet (pihdit)

Saatavuusperusteet

Erilaisia tarttumapihtejä voidaan hankkia lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineeksi henkilölle, jonka ulottuvuus, tarttumisote tai puristusvoima ei sairaudesta tai vammasta johtuvan toimintakyvyn heik-

kenemisen vuoksi riitä välttämättömistä päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen. Edellytyksenä on, että apuväline lisää itsenäistä suoriutumista.

Työnjako

Tarttumapihdit voidaan hankkia hoitovastuun mukaan joko perusterveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon toimesta.

24 12 Ympäristönhallintajärjestelmät

24 12 03 Kauko-ohjausjärjestelmät

24 12 06 Ympäristönhallintaohjelmat

Saatavuusperusteet

Ympäristönhallintajärjestelmä on laitekokonaisuus, joka mahdollistaa asunnossa tai muussa tilassa olevien sähköisten toimintojen hallitsemisen kauko-ohjauksella. Kokonaisuus voi sisältää mm. puhe-
limen, oven tai ikkunan avaus-/sulkutoiminnat sekä valojen, vuoteen ja viihde-elektronikan ohjauksen. Ohjaus on mahdollista toteuttaa joko näppäin-, kytkin- tai puheohjattavalla kaukosäätimellä tai tietokoneella.

Ympäristönhallintalaitteista hyötyvät vaikeavammaiset henkilöt, joilla on useita toiminnan rajoituksia ja jotka eivät pysty selviytymään päivittäisistä toiminnoistaan ilman toisen henkilön apua (Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet: STM 2005). Ympäristönhallintalaitteiden hankinnan edellytyksenä on, että niitä tarvitseva henkilö on ainakin osan vuorokaudesta yksin asunnossaan. Järjestelmän tulee lisätä henkilön omatoimisuutta ja tukea kokonais kuntoutusta. Laitteiden määrä ja laatu suhteutetaan käyttäjän toimintakyvyn, toimintatavoitteiden sekä tarjolla olevan avun ja palvelujen määrään.

Ympäristönhallintalaitteita käytävältä edellytetään:

- motivaatiota ympäristönhallintalaitteiden käyttöön
- kykyä tehdä jollain kehon osalla toistuvaa, hallittua liikettä käyttääkseen kytkintä tai tuottamaan samanlaisina toistuvia puhekeskusteluja
- laitteiden käytön kannalta riittävän hyvää muistia
- laitteiden käytön kannalta riittäviä kognitiivisia taitoja

Työnjako

Yksittäiset ympäristön hallintaan liittyvät laitteet, kuten sähköinen oven avauslaite ja ovipuhelin eivät muodosta ympäristönhallintajärjestelmää ja ne kuuluvat sosiaalitoimen vammaispalvelulain korvattaviin apuvälineisiin. Laajojen, useita eri laitteita käsittävien ympäristönhallintalaitetekonaisuuksien arviointi, suunnittelu ja hankinta edellyttävät erikoisasiantuntemusta ja ne on keskitetty erikoisairaanhoidon hoitoon. Laitetekonaisuuksien arvioinnista vastaa KYSin toimintaterapia ja hankinnasta apuvälineyksikkö. Päätös ympäristönhallintalaitteiden hankinnasta ja kokonaisuuden laajuudesta tehdään kuntoutuslinikassa moniammatillisessa työryhmässä. Etenevää sairautta sairastavalle henkilölle, jonka kohdalla on ennakoitavissa, että ympäristönhallinnan tarve tulee laajenemaan, voi myös pelkän sähköisen ovikoneen ja / tai ovipuhelimen hankkia erikoissairaanhoidon.

Ympäristönhallintalaitteiden arviointia varten tarvitaan potilaan tavanneen lääkärin lähete. Aikuispotilaiden läheteet osoitetaan fysiatrian klinikkaan ja lasten apuvälineyksikköön.

Lähteestä tulee ilmetä:

- kuvaus laitteita tarvitsevan toimintakyvystä ja yleisilasta
- kuvaus henkilön palvelukokonaisuudesta
- laitteita tarvitsevan omat tavoitteet ja motivaatio

27 Ympäristöolosuhteita parantavat välineet, työvälineet ja työkoneet

2703 Ympäristöolosuhteita parantavat välineet

270303 Ilmaston säätelyvälineet

1. Ilmankostuttimet

Saatavuusperusteet

Ilman kostuttimen hankkiminen lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä on perusteltua silloin, kun henkilön sisäänhengitys ei sairaudesta, viasta tai vammasta johtuen onnistu nenän kautta eikä hengitysilman kostuttaminen ja lämmitys tällöin toimi luontaisella tavalla. Tällainen tilanne voi olla esim. henkilöllä, jolla on vielä kotioloissakin trakeostomia (henkitorviavanne) ja useimmiten käytössä trakeostomiakanyyli.

Työnjako

Ilmankostuttimen tarvearvio voidaan tehdä joko perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa. Hankinnasta vastaa perusterveydenhuolto.

2. Ultraäänisumuttimet hengitysteiden kostuttamiseen

Saatavuusperusteet

Hengitysteidenkostuttamiseen tarkoitettu ultraäänisumutin voidaan hankkia / lainata kotikäyttöön henkilölle, joka ei sairauden vuoksi tule toimeen ilman hengitysteiden lisäkostutusta ja tavallinen ilmankostutin on riittämätön.

Työnjako

Arvioinnista ja hankinnasta vastaa hoitovastuussa oleva erikoissairaanhoidon yksikkö.

30 Vapaa-aika- ja leikkivälineet

Leikkiin, harrastuksiin, urheiluun ja muuhun vapaa-ajanviettoon tarkoitettuja välineitä, joita voidaan käyttää terapia- ja harjoitusvälineinä ei pääsääntöisesti hankita lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä.

Työnjako

Vapaa-ajan ja leikin välineitä ei pääsääntöisesti hankita lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineinä. Sitä vastoin näihin voidaan sosiaalitoimen kautta hakea harkinnanvaraista, osittaista korvausta hankintahinnasta tai muutostöistä, joita vamma tai sairaus vaatii.

Mikäli kuitenkin em. harrastus- ja vapaa-ajanvälineitä käytetään kuntoutussuunnitelman mukaisina lääkinnällisen kuntoutuksen harjoitusvälineinä tai mikäli väline selvästi nivoutuu päivittäisiin toimintoihin, voidaan se siinä tapauksessa yksilöllisen harkinnan perusteella hankkia / lainata lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineenä hoitovastuun mukaisesti joko perusterveydenhuollosta tai erikoissairaanhoidosta.

9. Lähdeluettelo

Apuvälinepalveluiden laatusuositus. STM oppaita 2003:7

Apuvälinepalvelunimikkeistö – opas terveydenhuoltoon. Suomen kuntaliitto, Helsinki 2004

Apuvälinekirja, toimittanut Salminen Anna-Liisa. Kehitysvammaliitto 2003

Apuvälineiden saatavuus 2000. Selvitys apuvälineiden luovutuskäytännöistä, resursseista ja yhteistyöstä terveyskeskuksissa ja keskussairaaloissa. Stakesin aiheita-monistesarja 9/2001

Asetus lääkinnällisestä kuntoutuksesta (1015 / 1991)

Erikoissairaanhoitolaki (1062/1989)

Kansanterveyslaki (66 / 1972)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734 / 1992)

Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912 / 1992)

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380 / 1987)

Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (759 /1987)

Perusopetuslaki (731 /1998)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734 / 1992)

Laki terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista (1505 / 1994)

Laki kansanterveyslaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta (610 / 1991)

Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta (626 / 1991)

Laki tapaturmalain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta (625 / 1991)

Sotilasvammalaki (404 / 1948)

Laki julkisesta työvoimapalvelusta (1295 / 2002)

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet. STM 2005:5

Vammaisten apuvälineet. Luokitus ja terminologia. SFS-EN ISO 9999. Suomen standardoimisliitto 2003.

VALPAS – Ehdotus Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alueelliseksi apuvälinepalveluiden toimintakäytännöksi. Marianne Hakkarainen, 2004

Lääkinnällisen kuntoutuksen ja vammaispalvelulain mukaiset apuvälinepalvelut Päijät-Hämeen sairaanhoitopiirissä. Toimittanut Liisa Mäenpää ja Tarja Tiitinen, 2004

POHJOIS-SAVON SAIRAANHOITOPIIRI	1000000896
KUOPION YLIOPISTOLLINEN SAIRAALA	
APUVÄLINEKESKUS	
Puh. 017-173 113	20.12.2005

APUVÄLINEEN LAINAUSSOPIMUS

Sukunimi:		Kotikunta:	
Etunimet:			
Henkilötunnus:			
Lähiosoite:			
Postitoimipaikka:			
Puhelin:		Puhelin:	
Nimi:	Hengityslaitteet		
Kauppanimike:	TRANQUILITY PLUS		
Tunnus:	0303129606	Valmistusnumero:	41614
Tapa:	lainassa		
Luovutuspäivä:	15.9.1995	Palautuspäivä:	Käyttötarpeen lakattua

Sopimusehdot

Tämä Kuopion yliopistollisen sairaalan omistama apuväline on tarkoitettu lainaussopimuksessa mainitulle potilaalle henkilökohtaiseen käyttöön, eikä sitä saa siirtää tai luovuttaa toiselle henkilölle.

Apuvälineen käyttäjä sitoutuu noudattamaan annettuja käyttö- ja huolto-ohjeita sekä huolehtimaan välineen tarvitsemasta peruspuhdistuksesta. Käyttäjä on vastuussa ohjeitten vastaisen käytön seurauksena rikkoutuneen apuvälineen korjauskustannuksista. Käyttäjä vastaa myös huolimattoman tai ohjeitten vastaisen käytön seurauksena korjauskelvottomaksi menneen tai kadotetun välineen omistajalle aiheutuneista vahingoista vahingonkorvauslain mukaisesti.

Apuvälineen huollosta ja korjauksesta sekä kaikista siihen kohdistuvista muutostöistä ja kiinteistä lisäasennuksista on

Apuvälineen käyttäjä sitoutuu ilmoittamaan viallisesta tai muutoin epäsovivasta apuvälineestä apuvälinekeskukseen ja sopimaan korjaus- uudelleenarviointijankohdasta. Hän sitoutuu myös ilmoittamaan apuvälinekeskukseen sellaisista terveydentilassaan tai toimintakyvyssään tapahtuneista muutoksista, jotka saattavat vaikuttaa apuvälineen käyttöön tai käyttöturvallisuuteen.

Käyttötarpeen lakattua apuväline on palautettava viipymättä KYS:n apuvälinekeskukseen alla olevaan osoitteeseen.

YHTEYDENOTTOTIEDOT

Yhdyshenkilö: Anna-Kaisa Koistinen,
Kuopion yliopistollinen sairaala
Apuvälinekeskus
PL 1777
70211 KUOPIO
017-173 113

Mikäli apuvälinesuunnittelija ei ole tavattavissa, voitte apuvälineen huoltoa ja korjausta koskevissa asioissa ottaa yhteyttä suoraan KYS:n alue- ja apuvälinehuoltoon, puh. 017-173714.

Vastaanottajan allekirjoitus

Luovuttajan allekirjoitus